
RKTL:n työraportteja 39/2014

Kalastusoppaiden lupa- järjestelmän toimivuus

Juhani Mellanoura ja Matti Salminen

Riista- ja kalatalouden tutkimuslaitos, Helsinki
2014

Julkaisija:
Riista- ja kalatalouden tutkimuslaitos
Helsinki 2014

ISBN 978-952-303-188-3 (Verkkójulkaisu)

ISSN 1799-4756 (Verkkójulkaisu)

RKTL 2014

Kuvailulehti

Tekijät Juhani Mellanoura ja Matti Salminen			
Nimeke Kalastusoppaiden lupajärjestelmän toimivuus			
Vuosi 2014	Sivumäärä 41	ISBN 978-952-303-188-3	ISSN ISSN 1799-4756 (PDF)
Yksikkö/tutkimusohjelma Tutkimus- ja asiantuntijapalvelut			
Hyväksynyt Päivi Eskelinen			
Tiivistelmä <p>Tutkimuksessa arvioitiin vuonna 2012 voimaan tulleen kalastusoppaiden uuden lupajärjestelmän toimivuutta ja vaikutuksia. Lailla 293/2012 annettiin kalastusoppaille mahdollisuus järjestää ELY:n myöntämällä luvalla ilman paikallisen kalastusoikeuden haltijoiden suostumusta enintään kuuden kalastajan onki-, pilkki- ja viehekalastusretkiä. Lakia säätäessään Eduskunta edellytti selvityksen tekemistä uuden järjestelmän toimivuudesta, vaikutuksista kalakantoihin ja kehittämistarpeista mm. maaseutumatkailun näkökulmasta. Maa- ja metsätalousministeriö puolestaan asetti selvityksen tekemisen Riista- ja kalatalouden tutkimuslaitoksen tulostavoitteeksi.</p> <p>Uuden lupajärjestelmän toimivuutta ja kehittämistarpeita arvioitiin erikseen hallinnon, kalastusalueiden ja kalastusoppaiden kannalta. Menetelminä olivat puhelinhaastattelut ja nettipohjaiset kyselyt. Järjestelmän vaikutusta kalakantoihin arvioitiin vertaamalla uudella luvalla toimivien kalastusoppaiden ilmoittamia pyyntiponnistuksia ja saaliita muun kalastuksen määrään samoilla kalastusalueilla.</p> <p>Suunnilleen puolet maamme 150 kalastusoppaasta tukeutuu ELY-lupaun. Uuden lupajärjestelmän ansiosta kalastusoppaat ovat voineet lisätä opastuskertojen määrää, laajentaa asiakaskuntaansa ja kasvattaa liikevaihtoa. Yksi uuden lupajärjestelmän mukaisesti opastointia harjoittavien keskeisistä ongelmista on veneasiakkaiden kuuden hengen ryhmäkorajoitus. Osittain tästä syystä osa kalastusoppaista turvautuu paikallisilta kalaveden omistajilta saatuihin, suuremmat ryhmäkoot ja monipuolisemmat kalastusmahdollisuudet saalliviin lupiin. Monet kalastusalueet suhtautuvat ELY-lupiin paikallisten myöntämiä lupia nihkeämmin, sillä niistä maksettavia korvauksia pidetään liian pieninä.</p> <p>Opastointia keskityy Etelä- ja Lounais-Suomen rannikolle, jossa on monimuotoisia vesialueiden omistusta, kalastusta ja muuta käyttöä koskevia intressejä. Kiistojen välttämiseksi kalastusalueet ehdottivat ammattikalastuksen ja virkistäytymisen kannalta keskeisten vesialueiden rajaamista opastoinnin ulkopuolelle. Vastakainasettelun lieventämiseksi ja maaseutumatkailun edellytysten kohentamiseksi opaskalastajien ja paikallisten toimijoiden keskinäistä vuorovaikutusta tulisi lisätä. Tutkimuksemme osoitti opastoinnin kalakantavaikutukset vähäisiksi. Pohjois- ja Itä-Suomessa, jossa käy paljon venäläisiä matkailijoita, monet kalavedet ovat vajaasti hyödynnettyjä, potentiaalisia opastoinnin kehittämiskohteita.</p>			
Asiasanat Kalastusopas, uusi lupajärjestelmä, kalakannat, kalavarojen käytön ristiriidat, sosiaalinen kestävyys			
Julkaisun verkko-osoite http://www.rktl.fi/www/uploads/pdf/uudet%20julkaisut/tyoraportit/kalastusoppaiden_lupajarjestelma			
Yhteydenotot Juhani Mellanoura, etunimi.sukunimi@rktl.fi			
Muita tietoja			

Sisällys

1.	Kalastusoppaat kalavesien käyttäjinä	5
2.	Uuden lupajärjestelmän tausta ja tavoitteet	5
3.	Miten järjestelmän toimivuutta ja vaikutuksia selvitettiin?	7
3.1.	Webropol- kysely kalastusoppaille	7
3.2.	Tietojen keruu järjestelmän hallinnoinnista ELY-keskuksissa	7
3.3.	Webropol-kysely kalastusalueille	8
3.4.	Opastoinnin kalakantavaikutusten selvittäminen	8
3.5.	Miten järjestelmää arvioitiin maaseutumatkailun näkökulmasta?	8
4.	Selvityksen tulokset	9
4.1.	Kuinka paljon ELY:n lupajärjestelmää on käytetty?	9
4.2.	Mitkä tekijät ratkaisivat lupakäytännön?	10
4.3.	Henkilöresurssit ja liikevaihto	12
4.4.	Asiakkaat ja verkostoituminen	13
4.5.	Uuden lupajärjestelmän vaikutus kalastuksen määrään ja kalakantoihin	14
4.5.1.	Oppaiden aktiivisuus - kuinka paljon opastettuja kalaretkiä tehdään?	14
4.5.2.	Mihin kalalajeihin opastus kohdistuu?	15
4.5.3.	Kuinka paljon opasretkillä saadaan ja otetaan mukaan saalista?	16
4.6.	Oppaiden näkemykset uuden lupajärjestelmän toimivuudesta	18
4.6.1.	Lupajärjestelmän toimivuus	18
4.6.2.	Elinkeinon harjoittamista häiritsevät tekijät	18
4.6.3.	Opastoinnin edellytysten kehittäminen	20
4.7.	Hallinnon näkemykset uuden lupajärjestelmän toimivuudesta	22
4.7.1.	Lähtökohdat	22
4.7.2.	ELY-lupien toimivuus	22
4.7.3.	Kehittämisehdotuksia	23
4.8.	Kalastusalueiden näkemykset uuden lupajärjestelmän toimivuudesta	24
4.8.1.	Opastoinnista mahdollisesti koituvat haitat	24
4.8.2.	Mahdollisten haittojen lieventämiskeinot	27
4.8.3.	Mitkä ovat opastoinnin lisäämisen esteet?	29
4.9.	Onko uusi lupajärjestelmä vaikuttanut haitallisesti kalakantoihin?	30
4.10.	Uuden lupajärjestelmän kehittämistarpeet maaseutumatkailun näkökulmasta	32
5.	Yhteenveto: kuinka uudet opassäännöt ovat toimineet?	34
	Kiitokset	37
	Viitteet	37

1. Kalastusoppaat kalavesien käyttäjinä

Kalastusmatkailu käynnistyi maassamme 1800-luvun puolivälissä, kun eurooppalaiset urheilukalastajat löysivät maamme virtavedet ja paikalliset lohirengit ja majoittajat ryhtyivät tarjoamaan heille palvelujaan. 1900-luvulla kalastusmatkailu oli kuitenkin lähinnä suomalaisten toimesta tapahtuvaa omatoimista lohikalajien joki- ja koskikalastusta. Järjestelmällisen kalastusopastoinnin harjoittajia maassamme ei vielä ollut. Kalastusmatkailuelinkeino ja siihen kytkeytyvät kalastusopastointi alkoi saada uutta ilmettä vasta 1990-luvulla, kun EU-jäsenyyden myötä virisi kalastusmatkailuhankkeita ja kalastuspalveluiden tuotteistaminen ja markkinointi käynnistyi. Kalastusmatkailijoilta säännöllisesti tuloja saavia yrityksiä on arvioitu olleen vuonna 2008 1 200–1 400 kappaletta, joista noin 120 hankki yli puolet tuloistaan kalastusmatkailijoilta. Kalastusmatkailu on nähty yhdeksi luontoon suuntautuvan matkailun tärkeimmistä osa-alueista (MMM 2008). Suomalaisia kalavesiä ryhdyttiin 2000-luvun alusta lähtien markkinoimaan etenkin ulkomalaisille asiakkaille, jotka mielellään turvautuivat opaspalveluihin.

Kalastusoppaan ammattitaito on usein hankittu pitkäaikaisen ja monipuolisen kalastusharrastuksen kautta. Kurssimuotoista opetusta on voinut saada vasta 1990-luvun alusta lähtien. Kalastusoppaan ammattitutkintoon tähtäävä koulutus käynnistyi vuonna 2006 (MMM 2008). Nykyisin maassamme toimii muutama kalastusopaskoulutusta tarjoava oppilaitos, joissa annetaan tietoa muun muassa kalojen biologiasta, kalavesien hoidosta, lainsäädännöstä ja paikallisesta kulttuurista. Keskeisenä osana koulutusohjelmaan kuuluvat myös yritystoiminnan ja markkinoinnin perustiedot. Kalastusopaskillan arvion mukaan kalastusoppaan ammattia harjoittaa maassamme arviolta 150 henkilöä (<http://www.kalastusoppaat.fi/index.htm>).

Kalatalouden Keskusliitto aloitti vuonna 1997 järjestelmällisen kalastusmatkailun kehittämisen, jonka tuloksena syntyi vuonna 2004 ”Tuotteistettu Kalastusmatkailu”-opas (Myllylä ja Laamanen 2004). Seuraavana vuonna aktiiviset kalastusoppaat perustivat oman yhdistyksen, Suomen kalastusmatkailijat ry:n, jonka toiminta kuitenkin pian hiipui. Järjestötoiminta virisi uudelleen vuonna 2006 kun Suomen kalastusopaskilta ry perustettiin. Yhdistys asetti tavoitteekseen kalastusoppaan ammatin yleisen arvostuksen edistämisen, jäsentensä ammattitaitojen kehittämisen, sekä jäsentensä välisen yhteistoiminnan ja kalastusmatkailualan yleisten toimintaedellytysten kohentamisen. Kalastusoppaiden näkyvyyden edistämiseksi Suomen kalastusmatkailun edistämisseura (SKES ry.) on vuodesta 1999 lähtien lähes vuosittain nimennyt ansioituneen kalastusoppaan.

2. Uuden lupajärjestelmän tausta ja tavoitteet

Kalastusoppaiden kalastusoikeus on vanhastaan perustunut osakaskuntien tai yksityisvesien omistajien myöntämiin lupiin. Nämä lakisääteiset yhteisöt päättävät kalastusluvista, niistä perittävistä hinnoista ja hoitavat kalavesiä muun muassa istuttamalla kalastajien arvostamia saalislajeja. Kalastusoppaaksi ryhtyneille läheiset ja kiinteät suhteet vesialueiden omistajiin ovat olleet välttämättömiä.

Opastoinnin kehittämistä päätoimiseksi elinkeinoksi ja opastuselinkeinoon yleistymistä on jarruttanut kalavesien saatavuus. Etenkin Etelä- ja Lounais-Suomen rannikkoseuduilla vesialueiden omistuksen pirstoutuminen pieniin vesialoihin on tehnyt lupien hakemisesta työlästä ja monessa tapauksessa lupa-anomukset on kerta toisensa jälkeen tyrmätty. Tämän epäkohdan poistamiseksi Maa- ja

metsätalousministeriö ryhtyi valmistelemaan kalastuslakiin kalastusoppaiden vesille pääsyä edistäviä säädöksiä. Uudistuksilla haluttiin helpottaa kalastusoppaiden elinkeinon harjoittamista, lisätä vajaa-hyödynnettyjen vesialueiden kalastusta ja jakaa kalastuspainetta tasaisemmin. Vuonna 2012 kalastuslakiin (286/1982) liitettiin eduskunnan päätöksen mukaisesti uusi 8 a§, missä ELY-keskuksille annettiin valtuudet myöntää lupa opastoimintaan kalastusoikeuden haltijan tahdosta riippumatta. Laki (293/2012) tarjosi kalastusoppaille mahdollisuuden laajentaa kalavesiään ja tarjota enintään kuudelle asiakkaalle tarkoitettuja onki-, pilkki- ja viehekalastusretkiä. Opasluvan voimassaoloajaksi määriteltiin viisi vuotta. ELY-keskus saattoi, mikäli kalataloudelliset näkökohdat tai alueen kalakantojen tila sitä edellyttävät, asettaa oppaille alueellisia kalastusrajoituksia tai päiväkohtaisia saaliskiintiöitä. Samalla ELY velvoitettiin pyytämään toimialueensa kalastusalueilta vuosittainen lausunto kalakannoissa mahdollisesti havaittavista muutoksista, jotka edellyttäisivät opastoiminnan rajoittamista.

Lupaehtoihin sisältyi myös yleisistä käytännöistä poikkevia kalastusmaksuja. Kalastusmatkailuyrittäjän on vuosittain maksettava valtiolle 100 euron suuruinen viehekalastusmaksu kunkin sellaisen 88 §:n 2 momentissa tarkoitetun läänin osalta, jonka alueella kalastusmatkailuyrittäjä järjestää kalastusmatkailutilaisuuksia. Kalastusoppaan asiakas puolestaan käyttää omaa yleiskalastusoikeuttaan, mikä oikeuttaa onkimiseen ja pilkkimiseen sekä henkilökohtaisella läänikohtaisella luvalla viehekalastukseen yhdellä vieheellä ja vavalla sekä painovieheellä.

Maa- ja metsätalousvaliokunta on korostanut, että esitetyllä lainmuutoksella helpotetaan kalastusoppaiden, kalastusmatkailuyrittäjien ja muiden maaseudun matkailuyrittäjien elinkeinon harjoittamisen edellytyksiä ja samalla myös selkeytetään kalastuslupapolitiikkaa. Uudella lupajärjestelmällä uskotaan olevan myönteisiä tulo- ja työllisyysvaikutuksia erityisesti työttömyydestä kärsivässä saaristossa ja maaseudulla.

Maa- ja metsätalousvaliokunta on asettanut uuden lupajärjestelmän lähtökohdaksi kalakantojen kestävä käytön. Lisäksi valiokunnan mukaan luvan myöntämisperusteet kaipaavat teknisten yksityiskohtien selkeyttämistä ja tarkentamista. Valiokunta pitää myös tarpeellisena uuden kalastusoppaiden lupajärjestelmän toimivuuden ja vaikutusten seurantaa. Erityisesti uuden lupajärjestelmän vaikutukset kalakantoihin sekä järjestelmän kehittämistarpeet ovat siinä keskeisiä kysymyksiä.

Edellä kuvattuihin tietotarpeisiin vastatakseen maa- ja metsätalousministeriö asetti Riista- ja kalatalouden tutkimuslaitokselle tulostavoitteeksi tehdä selvitys uuden lupajärjestelmän toimivuudesta ja sen vaikutuksista kalakantoihin sekä järjestelmän kehittämistarpeista muun muassa maaseutu- matkailun näkökulmasta. Selvityksen tuli valmistua vuoden 2014 loppuun mennessä.

3. Miten järjestelmän toimivuutta ja kehittämistarpeita selvitettiin?

Uuden lupajärjestelmän toimivuutta, vaikutuksia ja kehittämistarpeita selvitettiin lupajärjestelmän kolmen keskeisen osapuolen eli hallinnon (ELY-keskukset), kalastusalueiden ja kalastusoppaiden näkökulmista. Tavoitteena oli saada kattava kokonaiskuva uuden lupajärjestelmän toimivuudesta.

3.1. Webropol- kysely kalastusoppaille

Kalastusoppaiden näkemyksiä uuden lupajärjestelmän toimivuudesta ja sen kehittämistarpeista selvitettiin Webropol- kyselyllä. Tarkoituksena oli tavoittaa kyselyllä sekä uutta lupajärjestelmää toiminnassaan hyödyntäneet että muilla luvilla toimineet oppaat. Pääosa kyselyn lähettämistä varten tarvittavista oppaiden yhteystiedoista saatiin Kalastusopaskillalta (killan postitusluettelo). Kehikkoa täydennettiin myös Fishing in Finland -sivustolta löytyneillä kalastusopaspalveluja tarjoavien yritysten yhteystiedoilla. Kysely lähetettiin vuoden 2014 alussa sähköpostitse kaikkiaan 79:lle oppaana toimivalle tai opastointiaan muutoin sidoksissa olevalle henkilölle.

Webropol-kyselyssä (kysymykset liitteessä 1) uuden lupajärjestelmän toimivuutta luonnehtivat keskeiset mittarit olivat:

- opaspalveluiden määrä ja kohdentuminen eri kalalajeihin
- yhteistyökumppanit
- lupakäytännön suurimmat puutteet
- kehittämistarpeet

3.2. Tietojen keruu järjestelmän hallinnoinnista ELY-keskuksissa

Uudenmaan ELY:llä (UUDELY) on kalataloushallinnossa oppaiden uuden lupajärjestelmän koordinaattorin ja tietojen kokoajan rooli. Uudenmaan ELYn Mikko Koivurinnalta saatiin perustiedot mm. myönnettyjen ja evätyjen lupien määrästä, luvulle asetetuista ehdoista, kalastusalueiden lausunnoista ja lupiin liittyvistä valitusprosesseista.

Uuteen järjestelmään hallinnon näkökulmasta liittyviä ongelmia ja kehittämistarpeita selvitettiin myös haastatteleamalla puhelimitse kaikkien kymmenen ELY-keskuksen opasluvista vastaavat. Haastattelut tehtiin vuodenvaihteessa 2013 - 2014. Puhelinhaastattelulla, jonka keskeiset teemat on esitetty liitteessä 2, kartoitettiin uuden järjestelmän toimivuutta. Keskeiset uuden lupajärjestelmän toimivuutta kuvaavat mittarit olivat:

- asetettujen hallinnollisten velvoitteiden toimivuus
- yhteistyön toimivuus eri tahojen kanssa
- kehittämisenäkökohdat

3.3. Webropol-kysely kalastusalueille

Kalastusalueiden näkemyksiä uuden lupajärjestelmän toimivuudesta ja sen kehittämistarpeista selvitettiin nettipohjaisella (Webropol) kyselyllä. Lisäksi käytettävissä olivat kalastusalueiden vuotuiset lausunnot ELY-keskuksille alueellisten kalastusrajoitusten ja päiväkohtaisten saaliskiintiöiden asettamiseen vaikuttavista seikoista.

Webropol-kysely lähetettiin vuoden 2014 alussa sähköpostitse tai tulostettuna postitse maamme kaikkien 220 kalastusalueen isännöitsijälle. Kysely toimitettiin joko suomen- tai ruotsinkielisenä vastaajan äidinkielen mukaan. Isännöitsijää pyydettiin vastaamaan kyselyyn joko itse tai sopimaan vastaamisesta kalastusalueen muiden toimihenkilöiden kanssa. Kyselyssä tarvittavat osoitteet saatiin ELY-keskuksilta. Kyselyssä kalastusalueille esitetyt kysymykset ovat liitteessä 3. Kyselyn keskeiset uuden lupajärjestelmän toimivuutta luonnehtivat mittarit olivat:

- opaslupien vaikutukset kalakantaan
- opasluvista mahdollisesti ilmenneet haitat
- opaslupajärjestelmän kehittämistarpeet

3.4. Opastoinnin kalakantavaikutusten selvittäminen

Oppaiden lupajärjestelmää koskevien näkemysten ja kehitysehdotusten lisäksi edellä kuvatulla opas-kyselyllä selvitettiin myös erityyppisillä luvilla toteutettujen opasretkien määrää, kalastuksen kohdelajeja ja saalismääriä sekä saaliin käyttöä (vapautus / saaliiksiotto). Uuden järjestelmän mukaisten opaslupien turvin järjestettyjen kalastusretkien määrästä saatiin tietoa myös oppaiden lupamääräysten mukaisesta raportoinnista ELY-keskuksille.

Opastoinnin ja erityisesti uuden lupajärjestelmän vaikutusta kalakantoihin arvioitiin vertaamalla erilaisilla luvilla toteutettujen opasretkien määrää ja retkillä saaliiksi otettuja kalamääriä tietoihin muun kalastuksen määrästä ja kokonaissaaliista samoilla alueilla. Arvioita opastoinnin kalakantavaikutuksista verrattiin myös kalastusalueiden näkemykseen opastoinnin vaikutuksista kalakantoihin.

3.5. Miten järjestelmää arvioitiin maaseutumatkailun näkökulmasta?

Uuteen lupajärjestelmään liittyviä kehittämistarpeita ja -ehdotuksia kartoitettiin edellä kuvatuissa ELY-keskusten opasvastaavien puhelinhaastattelussa ja kalastusalueille sekä kalastusoppaille tehdyissä Webropol -kyselyissä.

RKTL:lle asetetun tulostavoitteen mukaisesti lupajärjestelmän kehittämistarpeita tuli selvittää erityisesti maaseutumatkailun näkökulmasta. Tämän näkökulman tarkastelua varten oppaiden Webropol- kyselyyn liitettiin muun muassa kysymys tärkeimmistä yhteistyökumppaneista. Lisäksi kalastusopastoinnin yleistä merkitystä maaseutumatkailulle arvioitiin kirjallisuudessa ja toimialan www-sivuilla julkaistujen tietojen perusteella.

4. Selvityksen tulokset

4.1. Kuinka paljon oppaiden uutta lupajärjestelmää on käytetty?

ELY-keskusten esittämien arvioiden perusteella kalastusoppaita olisi maassamme jo noin 200, mikä on selvästi enemmän kuin Kalastusopaskillan esittämä arvio (150). Tulkintaero johtunee pääosin siitä, että rajanveto ammattimaisen ja harrastusluonteisen opastoinnin välillä on tulkinnanvaraista.

Maamme kaikista kalastusoppaista suunnilleen puolet (77 opasyritystä) tukeutuu alueellisiin ELY-lupiiin. ELY:n opaslupia on haettu ja myönnetty eniten (50 lupaa) Uudenmaan ELYn (UUDELYn) ja Varsinais-Suomen ja Satakunnan (VARELYn) toimialueilla. Vähiten opaslupien kysyntää on Itä- ja Pohjois-Suomessa (taulukko 1). Aktiivisten oppaiden lukumäärän tavoin ELY-lupien alueellinen jakauma heijastelee osittain sitä, kuinka helposti ja millä ehdoilla oppaat ovat eri puolilla maata onnistuneet saamaan paikallisia lupia. Missä on eniten uuden lupajärjestelmän mukaisia oppaita, siellä on ollut eniten ongelmia paikallislupien saannissa.

Webropol- kysely toimitettiin 79 kalastusoppaalle, joista kyselyyn vastasi 39. Kaksi vastanneista ei harjoittanut vuonna 2013 elinkeinoa lainkaan. Kalastusoppaiden pääasiallinen toiminta-alue painottui eteläisille ja lounaisille rannikkovesille (taulukko 1).

Taulukko 1. Opaskyselyyn vastanneiden aktiivisten oppaiden (37 opasta) ilmoittamien toiminta-alueiden (46 aluetta) ja ELYjen rekisterin mukaan voimassa olevien alueellisten opaslupien jakautuminen ELY-keskuksittain (syksy 2013). Sama henkilö on voinut toimia oppaana ja hakea lupaa useamman eri ELY-keskuksen alueella.

ELY-keskus	Kalastusoppaita		Alueellisia lupia	
	Kpl	%	Kpl	%
Varsinais-Suomi/Satakunta	10	22	27	35
Uusimaa	17	37	23	30
Kaakkois-Suomi	2	4	6	8
Häme/Pirkanmaa	5	11	8	10
Etelä-Savo	3	7	7	9
Keski-Suomi	2	4	2	3
Pohjanmaa/E-Pohjanmaa	4	9	3	4
Pohjois-Savo	1	2	1	1
Pohjois-Karjala	1	2	0	0
Kainuu/P-Pohjanmaa	1	2	0	0
Lappi	0	0	0	0
YHTEENSÄ	46	100	77	100

4.2. Mitkä tekijät ratkaisivat lupakäytännön?

Kyselyyn vastanneista ja opastointia vuonna 2013 harjoittaneista oppaista (37) suunnilleen puolet (18) oli hankkinut sekä ELY-keskuksen että kalavedenomistajan luvat. Yksistään ELY-keskuksen luvan turvin elinkeinoa harjoittaneita oli 10. Vastanneista lähes yhtä moni (9) harjoitti opastointia yksistään kalavedenomistajan luvalla.

UUDELYn, VARELYn ja Kaakkois-Suomen (KSELYn) toimialueiden oppaista 78 % (14) oli tehnyt sopimuksen vähintään yhden yksityisvesialueen omistajan kanssa. Osakaskuntien tai kalastusalueiden kanssa tehdyt sopimukset olivat harvinaisempia. Muiden kuin Etelä- ja Lounais-Suomen ELYjen toimialueilla asuvista oppaista (13) suurin osa oli tehnyt sopimuksen osakaskuntien ja/tai kalastusalueiden kanssa. Näiden osapuolten kanssa sopimuksen tehneitä oli yhtä paljon (62 % vastanneista). Vain 15 % oli hankkinut opaslupan yksityisvesialueen omistajalta.

Yksistään ELY-luvan nojalla kalastaneille lupakäytäntö tarjosi mahdollisuuden suunnata opastukset sinne missä kulloinkin oli tarjolla asiakkaita ja sopivia pyyntikohteita. Lähes kaikille (95 %) kalavesien laajentamismahdollisuudet merkitsivät ELY-lupa- päätymisessä paljon. Selkeästi vähemmän päätökseen vaikuttivat paikallislupien saantivaikeudet; liki joka kolmas ei pitänyt tätä ratkaisevana. Lupajärjestelmään siirtymisessä vesialueiden omistajakysymyksiä tärkeämpi kannuste oli asiakkaiden parempi tavoitettavuus; kaikille lupaan päätyneistä tämä merkitsi ainakin jonkin verran (taulukko 2). Muiksi ELY-lupa- päätymisen syiksi vastanneet mainitsivat uuden lupajärjestelmän yksinkertaisuuden; lupaoikeudesta neuvottelemisen ja niistä sopiminen kymmenien kalavedenomistajien kanssa oli käytännössä mahdotonta.

Taulukko 2. Oppaiden vastaukset kysymykseen: Jos operoitte vain ELY:n luvalla, miksi päädyitte tähän ratkaisuun? Näkemysten jakautuminen eri merkitsevyys-luokkiin, %-osuudet.

ELY-lupa- päätymisen syytä	Vastaa- jien lkm	Merkit- si paljon	Merkit- si vähän	Ei mer- kitystä	Yhteensä, %
En saanut tarvitsemiani lupia vedenomistajilta	9	30	40	30	100
Voidakseni operoida laajemmin ja vapaammin siellä missä kalaa kulloinkin on	16	95	5	0	100
Tavoittaakseni asiakkaat paremmin	15	54	46	0	100
Jokin muu syy	2				

Mikä sai monet kalastusoppaat uuden lupajärjestelmän eduista huolimatta turvautumaan edelleen paikallisiin lupiin? Eniten vaakakupissa näytti painavan kalavesien riittävä saatavuus ja läheinen suhde paikallisyhteisöön. Kolme neljästä (76 %) piti paikallisilta vedenomistajilta saatuja lupia ainakin jokseenkin riittävänä. Lähes yhtä monen (69 %) kohdalla merkitsi ainakin jossain määrin se, että lupamaksut saattoi maksaa viranomaistahon asemesta paikalliselle kalavedenomistajalle (taulukko 3). Monen yksistään paikallisluvan turvin kalastavan mielessä olivat käyneet ELY-luvan suomat edut, sillä

kysymykseen: ”Aion hakea ELYn lupaa 2014 tai myöhemmin”- vastanneista 11 oppaasta kaksi kolmesta (64 %) oli ainakin jossain tilanteessa harkinnut lupaoikeuksien laajentamista. Reilusti yli puolet vastaajista piti lupien hakemista ainakin jossain määrin työläänä (taulukko 3).

Taulukko 3. Kalastusoppaiden vastaukset kysymykseen: Jos operoitte vain vesialueen omistajan luvalla, miksi päädyitte tähän ratkaisuun? Väittämien jakautuminen eri merkitsevyysluokkiin, %-osuudet.

	Vastaajien lkm	Merkitsee paljon	Merkitsee vähän	Ei merki- tystä	Yhteensä %
ELY:n luvan hakeminen on työläästä	11	27	27	46	100
Vesialueen omistajilta saamani luvat riittävät	13	38	38	24	100
Toimin useamman ELY:n alueella, joten luvan hakeminen on hankalaa ja /tai kallista	11	27	27	46	100
Maksan lupamaksut mieluummin suoraan vesialueen omistajalle	13	31	38	31	100
Jokin muu syy	2				

Siihen miksi osa oppaista operoi sekä ELYn että vesialueen omistajien luvan turvin vaikutti useita tekijöitä. Vaikka ELY-lupa turvasi laajan maantieteellisen liikkuvuuden, kaksi viidestä (43 %) vastaajasta piti lupajärjestelmän heikkoutena sitä, ettei se taannut riittäviä mahdollisuuksia viedä asiakkaita kalapaikkoihin, missä kulloinkin olisi mielekästä kalastaa (taulukko 4). Paikallislupien eduksi laskettiin, etteivät vesialueen omistajat rajoittaneet veneeseen otettavien asiakkaiden määrää. Esimerkiksi veneestä käsin tapahtuvan onginnan arveltiin soveltuvan hyvin kahdelletoista. Joidenkin kalastuskäytäntöjen osalta paikallislupa osoittautui siten ELY-lupaan nähden taloudellisesti kannattavammaksi. Lupajärjestelmien katsottiin siten täydentävän toisiaan. Paikallisluvat olivat hinnaltaan yleensä ELY-lupiin nähden edullisempina. Paikallisilta ostetut luvat eivät myöskään aiheuttaneet hallinnollisia toimia yhtä paljon kuin ELY-luvalla kalastettaessa; ei esimerkiksi ollut tarvetta selvittää asiakkaiden henkilötietoja kalastuslupien maksamiseksi.

Hieman yli puolet (54 %) vastaajista piti luvan lunastamista toisen ELY:n alueelle ainakin jossain määrin liian kalliina, mikäli alueella aikoi kalastaa vain satunnaisesti. Joka viidennelle (22 %) merkitsi ainakin jonkin verran se, ettei ELY-lupa oikeuttanut kalastamaan kaikilla niillä kalastustavoilla joilla olisi mielekästä (taulukko 4).

Taulukko 4. Kalastusoppaiden vastaukset kysymykseen: Jos operoitte sekä ELY:n että vesialueen omistajien luvilla, miksi päädyitte tähän ratkaisuun? Väittämien jakautuminen eri merkittävyyss- luokkiin, %-osuudet.

	Vastaajien lkm	Merkitsee paljon	Merkit- see vähän	Ei mer- kitystä	Yhteensä, %
ELY-luvalla en voi kalastaa kai- killa niillä alueilla, joilla kalastan asiakkaiden kanssa	14	21	22	57	100
ELY:n luvalla ei voi kalastaa kalastustavalla jota harjoitan	13	15	7	78	100
Kalastan vain satunnaisesti toisen ELY:n alueella, joten luvan lunastaminen myös sinne on kallista	14	14	22	64	100
Jokin muu tekijä	10				

4.3. Henkilöresurssit ja liikevaihto

Tyypillinen kalastusopasyritys on sivutoiminen yhden henkilön pyörittämä yritys, jossa myös joku perheen jäsenistä saattaa olla mukana. Hieman yli neljänneksellä (27 %) oli töissä palkattua työväkeä. Pääosa työntekijöistä oli ELYn ja kalavedenomistajien lupaan turvautuvilla. Ainoastaan yhdellä paikallisen luvan turvin toimivalla oli palkattua työvoimaa.

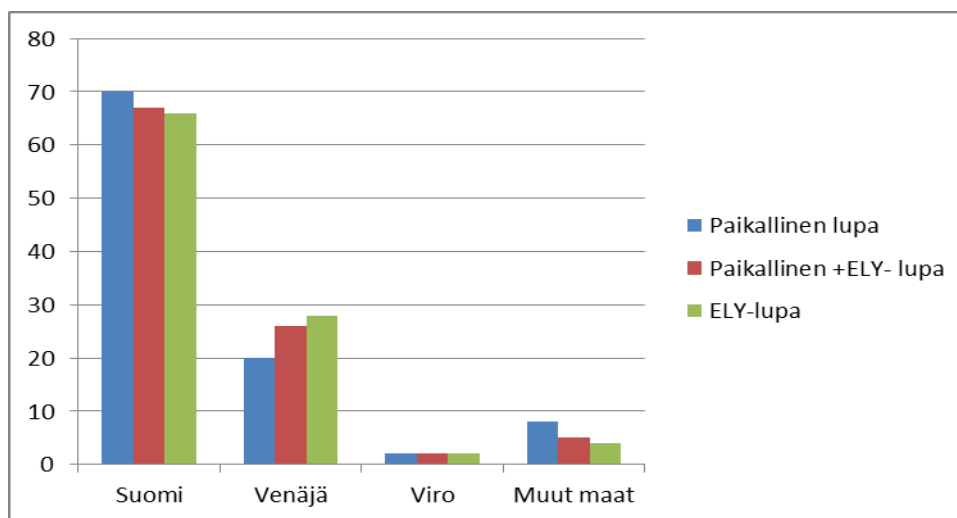
Oppaita pyydettiin sijoittamaan itsensä liikevaihtoluokkiin. Reilusti puolella (55 %) opastuloista saatu liikevaihto oli yli 10 000 euroa. Korkeintaan 5000 euron liikevaihdolla operoivia oli 15 %. Lupa-ryhmistä alhaisin liikevaihto oli paikallisiin lupiin tukeutuneilla; neljällä viidestä oppaasta liikevaihto jäi alle 10 000 euron, mutta paikallisen luvan lisäksi ELY-lupaan turvautuneista vain joka neljäs ei yl- tänyt tähän rajaan (taulukko 5).

Taulukko 5. Kalastusoppaiden jakautuminen lupatyypikohtaisiin liikevaihtoryhmiin.

Lupajärjestely	Vastaajien lkm	Liikevaihtoluokka, euroa			Yhteensä, %
		alle 5000 euroa	5000- 10 000 euroa	yli 10 000 euroa	
Paikallinen lupa	8	25	50	25	100
Vain ELY:n lupa	9	22	33	45	100
Sekä ELY:n että paikalli- nen lupa	16	6	19	75	100
Kaikki	33	13	30	55	100

4.4. Asiakkaat ja verkostoituminen

Kalastusoppaiden asiakkaista kaksi kolmesta oli suomalaisia. Yrityskohtaiset erot olivat melko suuria, sillä joka kymmenes yritys tukeutui yksinomaan kotimaisiin asiakkaisiin. Toisaalta joka neljäs yritys sai asiakkaansa pääosin ulkomailta. Asiakkaista keskimäärin joka neljäs oli lähtöisin Venäjältä. Virosta tai muista maista tulleiden osuus jäi alle 10 %:n. Luparyhmien välillä ei asiakkaiden lähtömaan osalta ollut merkittäviä eroja (kuva 1).

Kuva 1. Kalastusoppaiden asiakkaiden kotimaa, %- osuudet.

Yritystoiminnan kannalta verkostoituminen eri toimijoiden kanssa on avainasemassa. Tästä syystä pyysimme oppaita nimeämään tärkeimmät yhteistyökumppanit. Miltei kaksi kolmesta (62 %) piti ammattitovereita erittäin tärkeinä yhteistyökumppaneina (taulukko 6). Kalastusoppaat saattoivat tarvittaessa, esimerkiksi ruuhka-aikoina, saada apua opaskollegalta asiakkaiden opastuksessa.

Lähes toisten oppaiden veroiseen kumppanuukseseen ylsivät matkailuyrittäjät (55 %). Se oliko kalastuksen saloihin perehtyvä matkailuyrityksen vai opasyrittäjän pääasiakas vaihteli tapauskohtaisesti. Oppailla oli matkailuyrityksiä selkeästi harvemmin yhteistyötä kalastusalueiden tai osakaskuntien kanssa (taulukko 6).

Edellä mainittujen lisäksi jotkut kalastusoppaat mainitsivat muina tärkeinä yhteistyökumppaneina kalastusvälineiteollisuuden ja -tukkukaupat sekä sponsorit. Monet vastaajista mainitsivat Incoming – toimistot, jotka järjestävät maahan tulevien ryhmien palvelut paikallisesti. Jotkut vastanneista korostivat ulkomaalaisten kontaktien tärkeyttä.

Taulukko 6. Kalastusoppaiden arvio yhteistyökumppanien merkityksestä, %.

	Vastaajien lkm	Erittäin tärkeä	Jokseenkin tärkeä	Ei lainkaan tärkeä	Yhteensä, %
Kalastusalue	32	34	25	41	100
Osakaskunnat	32	31	25	44	100
Paikalliset matkailuyritykset	33	55	42	3	100
Toiset oppaat	34	62	26	12	100
Muut yhteistyökumppanit	11				

4.5. Opastettujen kalastusretkien määrä ja niillä saadut saaliit

4.5.1. Oppaiden aktiivisuus - kuinka paljon opastettuja kalaretkiä tehdään?

Opaskyselyssä kartoitettiin erilaisilla luvilla toimineiden oppaiden aktiivisuutta. Aktiivisuuden mittarina käytettiin oppaiden merelle, järville ja virtavesiin järjestämien opastettujen kalaretkien määrää. Valtaosa (27) tähän kysymykseen vastanneista 36 oppaasta ilmoitti operoineensa merialueella, 19 järvillä ja 9 virtavesissä (taulukko 7). Monet oppaista olivat toimineet kahdella, jotkut mahdollisesti kaikilla kolmellakin vesistötyypillä.

Merialueella oppaiden toiminta oli myös keskimäärin aktiivisempaa kuin järvillä ja virtavesissä. Merialueella toimineista oppaista 52 % järjesti yli 25 retkeä vuodessa, kun vastaava osuus järvillä oli 21 % ja virtavesissä 11 % (yksi opas).

Kaksi kolmasosaa (68 %) näistä 19 aktiivisimmista oppaista harjoitti elinkeinoaan yhdistelemällä ELY-lupia ja paikallisia lupia. Joka neljäs (26 %) turvautui yksinomaan ELY-lupaan (5 opasta), vain yhden toimiessa pelkillä paikallisluvilla. Epäselväksi jää kuitenkin se, onko ELY-luvan saantimahdollisuus lisännyt oppaiden aktiivisuutta vai ovatko muutenkin aktiiviset oppaat turvautuneet näihin lupiin toimintaedellytyksiään parantaakseen.

Uuden lupajärjestelmän vaikutus oppaiden aktiivisuuteen

- Aktiivisemmin kalastavilla oppailla on yleensä ELY-lupa, joko yhdistyneenä paikallisiin lupiin (useimmissa tapauksissa) tai yksinomaisena lupana
- Uusi lupajärjestelmä on joko lisännyt oppaiden aktiivisuutta tai antanut muutenkin aktiivisille oppaille uuden lupavaihtoehdon

Taulukko 7. Opaskyselyyn vastanneiden oppaiden aktiivisuus (vuonna 2013 järjestettyjen retkien määrä) lupatyypeittäin.

RETKIÄ MERELLE						
Lupatyyppi	1 - 10	11 - 25	26 - 50	51 - 100	> 100	Vastaajia
Paikallinen	1	3	0	0	0	4
ELY:n lupa	2	2	3	1	0	8
Molemmat	2	3	5	2	3	15
						yht. 27

RETKIÄ JÄRVILLE						
Lupatyyppi	1 - 10	11 - 25	26 - 50	51 - 100	> 100	Vastaajia
Paikallinen	2	2	1	0	0	5
ELY:n lupa	4	0	1	0	0	5
Molemmat	3	4	0	1	1	9
						yht. 19

RETKIÄ VIRTAVESILLE						
Lupatyyppi	1 - 10	11 - 25	26 - 50	51 - 100	> 100	Vastaajia
Paikallinen	2	1	0	0	0	3
ELY:n lupa	3	0	0	0	0	3
Molemmat	2	0	1	0	0	3
						yht. 9

4.5.2. Mihin kalalajeihin opastus kohdistuu?

Oppaiden tavanomaisimmat saaliskohteet olivat hauki (34 opasta), kuha (28) ja taimen (19). Hauki oli lähes kaikkien (92 %) oppaiden saaliskohteena. Kaksi kolmesta perehdytti asiakkaansa ainakin joissain vaiheissa kuhanpyynnin saloihin. Reilu neljännes oppaista kalasti vuoden aikana ainakin jossain vaiheessa taimenta ja/tai kirjolohta.

Kalastusoppaan pääasiallinen pyyntikohde saattoi vaihdella vuodenaikojen mukaan. Erikoistuminen yhden kalalajin pyyntiin oli harvinaista. Erikoistujia (yli 80 % opastusajasta tietyn lajin pyyntiin käyttäneitä) löytyi lähinnä vain haukea tai lohta kalastaneiden keskuudesta (taulukko 8).

Taulukko 8. Vastaukset kysymykseen: ”Kuinka paljon retkienne opastusajasta kului seuraavien kalalajien kalastukseen?” Kalalajikohtainen jakauma ajankäyttöluokkiin, %-osuudet.

Kalalaji	Kalalajia kalastaneiden lkm	1-10	11-25	25-50	51-80	yli 80	Yhteensä %
Hauki	34	9	12	23	47	9	100
Kuha	28	42	36	11	11	0	100
Taimen	19	63	26	16	5	0	100
Lohi	10	60	0	10	20	11	100
Kirjolohi	10	80	10	10	0	0	100
Jokin muu kalalaji	9	56	22	0	11	11	100

4.5.3. Kuinka paljon opasretkillä saadaan ja otetaan mukaan saalista?

Oppailta kysyttiin vuoden 2013 kokonaissaaliita (yksilöinä, ahven kiloina) sekä mukaan otettujen saaliiden osuutta kokonaissaaliista lajeittain. Oppaiden lajikohtaisen erikoistumisen vuoksi opaskohdittaiset vaihtelut eri lajien saalismäärissä olivat suuria. Esimerkiksi neljä suurinta ilmoitettua vuotuista haukisaaliista olivat 1000 - 1200 yksilöä, neljä pienintä 0 - 15 yksilöä. Täydellinen erikoistuminen oli kuitenkin vähäistä, sillä pelkästään yhtä lajia kalastaneita oppaita oli vastanneiden joukossa vain neljä. Kokonaissaaliita koskeneeseen kysymykseen vastanneet oppaat (34) kalastivat keskimäärin 295 haukea, 34 kuhaa, 10 taimenta, 4 lohta, 7 kirjolohta ja 64 kiloa ahvenia (taulukko 9). Näiden lisäksi kalastettiin jonkin verran siikaa, säynettä, madetta, turskaa, lahnaa, särkeä ja harjusta.

Kysymykseen mukaan otettujen syömäkalojen osuudesta kokonaissaaliista vastasi 36 opasta. Vastausten mukaan saaliiksi saaduista hauista otetaan mukaan keskimäärin 18 %, kuhista 28 %, taimenista 16 %, lohista 22 %, kirjolohista 26 % ja ahvenista 52 % (taulukko 10). Ahventa lukuunottamatta valtaosa saaliista siis vapautettiin.

Lupatyypin (paikallinen lupa, ELY-lupa, molemmat) ei tämän pienen ja varsin monentyyppistä kalastusta edustavan aineiston perusteella yksiselitteisesti liity saaliin lajikoostumukseen, saaliismääriin tai mukaan otetun saaliin osuuteen. Vaikka esimerkiksi taimen- ja lohisaalis oli paikallisluvin turvin kalastaneilla selkeästi korkein, niin molemmat kalalajit olivat pyynnin kohteena vain yksittäisissä tapauksissa. Lupatyypikohtaisia johtopäätöksiä ei aineiston pienuuden takia voi tehdä.

Uuden lupajärjestelmän vaikutus opasretkien saaliisiin

- Kalastusoppaiden opaskohdittainen kokonaissaalis vuonna 2013 oli keskimäärin 295 haukea, 34 kuhaa, 10 taimenta, 4 lohta, 7 kirjolohta ja 64 kiloa ahvenia
- Lisäksi kalastettiin siikaa, säynettä, madetta, turskaa, lahnaa, särkeä ja harjusta
- Hauista otettiin mukaan keskimäärin 18 %, kuhista 28 %, taimenista 16 %, lohista 22 %, kirjolohista 26 % ja ahvensaaliista 52 %; loput vapautettiin
- Lupatyypillä ei ollut selkeää vaikutusta lajivalikoimaan, saaliismääriin tai mukaan otetun saaliin osuuteen

Taulukko 9. Kalastusoppaiden lajikohtaisten kokonaissaaliiden (ahven kg, muut kpl) keskiarvo ja saaliin vaihteluväli lupatyypeittäin kalastusretkillä vuonna 2013. Sulkeissa saaliiden vaihteluväli.

Lupajärjestely	Hauki kpl	Kuha kpl	Taimen kpl	Lohi kpl	Kirjolohi kpl	Ahven kg	Oppaiden määrä (*)
1. Paikallinen lupa	242,2 (0-1000)	32,2 (0-100)	6,2 (0-30)	11,6 (0-100)	5,6 (0-20)	28,1 (0-100)	9
2. Vain ELY:n lupa	308,4 (2-1200)	38,9 (0-150)	3,6 (0-20)	0,9 (0-5)	1,1 (0-7)	85,4 (0-450)	8
3. Sekä ELY:n että paikall. lupa	317,2 (20-1000)	33,9 (0-100)	14,1 (0-100)	0,5 (0-5)	10,0 (0-100)	72,5 (5-400)	17
Kaikki joilla ELY:n lupa (2+3)	314,4 (2-1200)	35,5 (0-150)	10,7 (0-100)	0,6 (0-5)	7,2 (0-100)	76,6 (0-450)	25 (8-17)
Kaikki (1-3)	295,3 (0-1000)	34,6 (0-150)	9,5 (0-100)	3,5 (0-100)	6,7 (0-100)	63,8 (0-450)	34

Taulukko 10. Kalastusoppaiden mukaan ottamien saaliiden (kokonaissaalis miinus vapautettu saalis) keskiarvo lupatyypeittäin vuonna 2013 (ahven kg, muut kpl). Sulkeissa mukaan otetun saaliin osuus saadusta kokonaissaaliista (Taulukko 1). *) Niiden oppaiden määrä, jotka ilmoittivat saaliinsa.

Lupajärjestely	Hauki kpl	Kuha kpl	Taimen kpl	Lohi kpl	Kirjolohi kpl	Ahven kg	Oppaiden määrä (*)
1. Paikallinen lupa	27,2 (11,2 %)	10,1 (31,2 %)	2,8 (44,6 %)	0,4 (3,9 %)	2,2 (40,0 %)	19,2 (68,2 %)	9
2. Vain ELY:n lupa	32,5 (10,5 %)	7,4 (19,0 %)	0,3 (6,9 %)	0,2 (18,9 %)	0,0 (0,0 %)	55,4 (64,9 %)	8
3. Sekä ELY:n että paikall. Lupa	24,0 (7,6 %)	9,1 (26,7 %)	1,0 (7,1 %)	0,2 (37,5 %)	3,4 (33,8 %)	27,1 (37,4 %)	17
Kaikki joilla ELY:n lupa (2+3)	26,8 (8,5 %)	8,5 (24,0 %)	0,8 (7,1 %)	0,2 (23,8 %)	2,3 (32,1 %)	36,2 (47,2 %)	25
Kaikki (1-3)	26,9 (9,1 %)	8,9 (25,8 %)	1,3 (13,6 %)	0,2 (7,0 %)	2,3 (33,8)	31,7 (49,6 %)	34

4.6. Oppaiden näkemykset uuden lupajärjestelmän toimivuudesta

4.6.1. Lupajärjestelmän toimivuus

Kalastusoppaita pyydettiin antamaan arvosana ELY-lupien hakemusten käsittelyajasta, lupaan ja luvan hakemiseen liittyvästä informaatiosta, luvan hinnasta ja lupaan liittyvistä ehdoista. Kutakin aihetta koskevat näkemykset jakautuivat melko tasaisesti erittäin hyvän ja erittäin huonon välillä viiteen luokkaan. Eniten jyrkästi vastakkaisia näkemyksiä esiintyi lupien käsittelyajan suhteen. Yli puolet antoi lupien käsittelyajalle arvosanaksi vähintään hyvä, mutta kaksi viidestä katsoi käsittelyajan kestävän liian kauan ja antoi arvosanaksi erittäin huono.

Suunnilleen yhtä yleisiä olivat lupaehtoihin erittäin tyytyväiset ja sitä voimakkaasti arvostelleet: kumpaankin ryhmään kuului viidennes vastaajista. Lupaan ja luvan hakemista koskevan tiedottamisen osalta äärevät näkemykset olivat harvinaisia. Valtaosa oli pääosin tyytyväisiä, joskin kehitettävää nähtiin. Vaikka suunnilleen puolet piti luvan hintaan sopivana (vähintään hyvänä), niin viidennes piti sitä erittäin huonona (taulukko 11).

Taulukko 11. Kalastusoppaiden antama arvosana ELY-lupien hakujärjestelmästä, %.

	Vastaus- ten lkm	Erittäin hyvä	Hyvä	Tyydyttävä	Huono	Erittäin huono	Yhteensä, %
Hakemusten käsittelyaika	32	34	22	6	16	22	100
Lupa- ja luvan hakemiseen liittyvä informaatio	34	6	26	41	18	9	100
Luvan hinta	35	14	34	29	9	14	100
Lupa- ja luvan ehdot	34	12	29	26	12	21	100

4.6.2. Elinkeinon harjoittamista häiritsevät tekijät

Oppailta kysyttiin elinkeinoa häiritsevästä tai haittaavasta tekijöistä. Tiedustelu osoitti ongelmien liittyvän ammattikalastukseen, liian alhaiset asiakasmäärät salliviin opaslupiin, kalastusalueiden ja osakaskuntien penseään suhtautumiseen sekä voimakkaisiin ympäristömuutoksiin.

Kaksi viidestä kalastusoppaasta koki voimakkaan ammattikalastuksen kalakannoille erittäin merkittävänä häirtävänä. Toisaalta suunnilleen joka kolmas ei kokenut ammattikalastuksesta koituvan minikäänasteista ongelmaa (taulukko 12). Ammattikalastus koettiin häiritsevänä nimenomaan etelärannikolla, sillä UUDELYn, VARELYn ja KSELYn toimialueiden oppaista puolet koki elinkeinosta koituvan paljon haittaa opastoiminnalle. Muiden ELYjen toimialueilla tämä näkemys oli tuntuvasti harvinaisempi; vain reilu neljännes (29 %) oli tätä mieltä.

Koko kyselyaineistossa kriittisimmin ammattikalastukseen suhtautuvat olivat lähes yksinomaan ELY-luvalla kalastaneita (10); neljä viidestä koki elinkeinon erittäin paljon kalastusmatkailua häiritsevänä. Sen sijaan paikalliseen lupaan turvautuneet (9) olivat miltei yhtä selkeästi päinvastaista mieltä.

Voimakkaan ammattikalastuksen veroisena häirtä pidettiin luvanmyöntäjien asettamia asiakas- kaskattoja. Kaksi viidestä piti tätä erittäin suurena häirtä ja lisäksi joka neljäs piti sitä ainakin jon- kinasteisena ongelmana (taulukko 12). Yleisemmin tämän epäkohdan toivat esille ELY- ja paikallislu- pia yhdistelleet (n=18); yli puolet (55 %) luparyhmän oppaista katsoivat tämän häirtävän erityisen paljon. Tätä mieltä oli hieman yli puolet (54 %) UUELYn, VARELYn ja KSELYn toimialueelle alueellisia lupia hakkeista.

Taulukko 12. Oppaiden vastauksia kysymykseen: ”Mitkä ovat opastointia häirtävät/häirtävät tekijät?” Väittämien jakautuminen eri merkitsevyyksiluokkiin, %-osuudet.

	Vastausten lkm	Häirtää paljon	Jonkin verran	Ei häirtää	Yhteensä, %
Voimakas ammattikalastus heikentää kalakantoja	37	43	27	30	100
Voimakas vapaa-ajankalastus heikentää kalakantoja	37	11	49	41	100
Muiden harjoittama opastointi heikentää kalakantoja	37	0	16	84	100
Ympäristömuutokset ovat heikentäneet kalakantoja	37	24	49	27	100
Huviveneily häirtää opaskalastusta	37	0	16	84	100
Sopivien mairinnousupaikkojen puuttuminen häirtää opastointia	37	14	24	62	100
Retkille voi ottaa liian vähän asiakkaita	37	41	24	35	100
Lupien hinta on liian korkea	37	16	38	46	100
Kalastusalueen nihkeä suhtautuminen toimintaan	37	30	13	57	100
Osakaskuntien/omistajien nihkeä suhtautuminen toimintaan	37	30	24	46	100
Saaliskiintiöt	37	0	5	95	100
ELY:n asettamat lupaehtot	36	19	25	56	100
Vesialueen omistajien asettamat lupaehtot	36	8	25	67	100
Jokin muu häirtävä tekijä	12				

Kolmannes vastaajista koki kalastusalueiden ja osakaskuntien nuivan suhtautumisen opastoimintaa kohtaan erittäin häiritseväenä. Toisaalta valtaosa vastaajista ei kokenut minkäänasteista vastakkainasettelua (taulukko 12). Vastakkaiset kannanotot nousivat esiin erityisesti JUDELYn, VARELYn ja KSELYn toimialueille. Miltei kaksi viidestä (38 %) koki kalastusalueiden suhtautuvan toimintaan nihkeästi niin reilusti yli puolet (58 %) koki yhteisymmärryksen mutkattomaksi. Etelärannikolla vastakaisten näkemysten osuudet olivat osakaskuntien osalta samansuuntaisia (38% -38%).

Voimakkaat ympäristömuutokset askarruttivat monia kalastusoppaita; neljännes katsoi niiden heikentäneen kalakantoja erittäin merkitsevästi. Lupajärjestelmien osalta ei näyttänyt olevan selkeitä eroja.

Seuraavaan tuntuvasti harvemmin esintyvään haittakategoriaan kuuluivat ELY:n asettamat lupaehdot, liian korkeat lupahinnat, sopivien mairinnouspaikkojen puuttuminen ja liian voimakas vapaa-ajankalastus. Ylivoimaisesti vähiten kalastusoppaita häiritsivät huviveneily tai saaliskiintiöt. Niiden haittavaikutukset olivat paikallisia ja lieviä.

Kohdassa ”Jokin muu haittaava tekijä” muutamit kalastusoppaat tarkensivat ammattikalastuksen ja ammattimaisen verkkopyynnin aiheuttamia haittoja tai lupajärjestelmän aiheuttamia ongelmia. Yksi vastanneista kertoi vapaa-ajankalastajien jättävän verkot liian usein merkitsemättä. Eräs toinen kertoi ranta-asutuksesta ja rantarakentamisesta koituneen opaskalastukselle ongelmia. Yksi vastanneista mainitsi opastoimintaa haittaavana tekijänä Suomenlahden heikon lohikannan.

4.6.3. Opastoiminnan edellytysten kehittäminen

Kysymykseen ”Miten kalastusopastoiminnan edellytyksiä tulisi kehittää?” monet oppaat ottivat kantaa varsin monipuolisesti. Monen vastaajan mielestä nykyinen lupajärjestelmä kaipaisi remonttia. Esimerkiksi työlääksi osoittautuneesta lupamaksujen asiakaskohtaisesta perinnästä tulisi luopua. Parempana vaihtoehtona pidettiin viehelupien maksamista könttäsummana. Yhdeksi vaihtoehdoksi esitettiin vuosimaksua, johon sisältyisivät asiakkaiden lääniluvat ja kalastuksenhoitomaksut. Eräs oppaista ehdotti kalastuksenhoitomaksuun päivälupia. Myös mobiililupien käyttöönoton arveltiin helpottavan kalastusmatkailuyrittäjien työtä. Eräs kalastusoppaista ehdotti ELY-luvan muuttamista kalastusaluekohtaiseksi.

ELY:lle maksettavaa opaslupahintaa pidettiin yleensä kohtuullisina. Muutamien mielestä lupa taas maksoi kohtuuttoman paljon esimerkiksi ammattikalastajien rysälupaan verrattuna. Kannanottoa perusteltiin sillä, että ammattikalastajan pyydys kalastaa jatkuvasti, kalastusoppaan johdolla kalastetaan vain muutama tunti kerrallaan. VARELYn vesillä operoivien oli vaikea hyväksyä lupaviranomaisen käytäntöä rajata luvan ulkopuolelle vesialueita, joihin kalavedenomistajat ovat jo ennestään myyneet opaslupia. ELY-luvan saaneet katsoivat järjestelmän karkottavan asiakkaita. Muutamit esittivät ELYn tehostavan tiedonvälitystään. Tästä esimerkkinä erään kalastusoppaan toive kartasta, mistä ilmenisivät ELY-lupaa koskevat vesialueet.

Monet kyselyyn vastanneista ehdottivat asiakaskaton poistamista, mikä helpottaisi esimerkiksi kokousasiakkaiden kalavesille viemistä. Tällöin välttyttäisiin palkkaamasta toista opasta veneineen ja samalla voitaisiin alentaa asiakaskohtaisia hintoja. Venekohtaisten asiakaskaton höllentämisen arveltiin tuovan oppaille nykyistä enemmän asiakkaita, joista hyötyvät myös paikalliset majoitusyritykset ja ravintolat. Asiakaskaton poistamisen uskottiin pidentävän matkailusesonkia ja tuovan matkailuyrityksille asiakkaita myös vuoden hiljaisimpina aikoina.

Monet Etelä-Suomen rannikon kalastusoppaat katsoivat ammattikalastuksen olevan liian tehokasta heidän keskeisillä pyyntivesillään. Esimerkiksi Uudenmaan rannikon kuhakantojen taantumisen syyksi arveltiin särkikalojen poistopyyntiä, jonka sivusaaliin arveltiin koostuvan kuhista. Ammattikalastuksen pelättiin verottavan liiaksi myös vaelluskalojen jokinousua.

Eteläisellä rannikolla operoivat kalastusoppaat ehdottavat ammattikalastukselle nykyistä tiukempaa säätelyä ja jopa poistokalastuksen lopettamista. Jotkut puolestaan olivat huolissaan siitä, että mediassa ammattikalastajien kanssa käyty kiista poistokalastuksen kalakantavaikutuksista olisi himmentänyt kalastusoppaiden julkisuuskuva.

Jotkut vastanneista pitivät vapaa-ajan verkkokalastusta liian mittavana ja tehokkaana. Erään kalastusoppaan mukaan ulkomaalaisille kalastusmatkailijoille on vastentahtoista selittää verkon kuuluvan Suomessa vapaa-ajankalastajien pyydysarsenaaliin. Monet kalastusoppaat esittivät vapaa-ajankalastuksen verkkopyynnin säätelyn tehostamista uhanalaisten ja vaarantuneiden kalalajien suojelemiseksi. Pyyntirajoitusten katsottiin edistävän esimerkiksi Vuoksen vesistöissä järvilohen ja järvi-aimenen suojelua. Jotkut oppaista esittivät verkkokalastajille saaliskiintiöitä ja pyydysyksiköiden rajoittamista. Haastatellut eivät kuitenkaan halunneet sulkea kalastusoppaita kokonaan säätelyn ulkopuolelle. Eräs vastanneista esitti opaskalastajille vuorokausikohtaista ahvenen ja kuhan saaliskattoa.

Jotkut haastetelluista katsoivat alalla toimivan liian paljon amatöörimäisiä ja ”harmaita” oppaita, jotka myyvät palveluita alihintaan. Epäkohdan poistamiseksi muutamat vastanneista ehdottivat oppaille rekisteröitymisvelvoitetta. Järjestelmän uskottiin karkoittavan alalta ammattitaidottomat harastajat ja parantavan alan kannattavuutta. Eräs vastanneista ehdotti ammattimaisen opastoiminnan vähimmäistulorajaksi 8500 euron liikevaihtoa, mikä olisi myös elinkeinotukien saannin edellytys. Elinkeino- tukien osalta kalastusoppaat peräänkuuluttivat ammattikalastajien kanssa yhdenvertaisia oikeuksia. Jotkut oppaista esittivät, että yrittäjien jatkokoulutuksen, edunvalvonnan ja neuvonnan tulisi saada valtion avustusta.

Muutamat kalastusoppaat ilmaisivat huolensa vesiympäristössä tapahtuneista muutoksista. Heidän mielestään vesistöjen kunnostuksen avulla tulisi kohentaa opastoiminnan edellytyksiä. Toisaalta myös metsä- ja turveyhtiöiden tulisi korjata jokien valjastuksilla, perkuilla, ojituksilla ja jätteillä kalakannoille aiheuttamansa haitat.

Keskeiset (ongelmat ja) kehittämistarpeet kalastusoppaiden näkökulmasta

- Vesille otettavien asiakkaiden ryhmäkorajoitus tulisi poistaa, mikä mahdollistaisi vuokraveneastuksen mukaisesti 12 asiakkaan mukaan ottamisen.
- Lupajärjestelmää tulisi yksinkertaistaa luopumalla kultakin asiakkaalta erikseen vaadittavasta lupamaksusta. Parempana vaihtoehtona pidettiin viehelupien maksamista könttäsummana.
- Etelärannikon kalastusoppaat ehdottavat ammattikalastukselle nykyistä tiukempaa säätelyä ja poistokalastuksen lopettamista
- Vapaa-ajankalastuksen verkkokalastuksen säätelyä tulisi tehostaa uhanalaisten ja vaarantuneiden kalalajien suojelemiseksi
- Kalastusoppaille rekisteröitymisvelvollisuus alan ammattimaisuuden kohentamiseksi.
- Valtion tulisi avustaa opasyrittäjien jatkokoulutusta, edunvalvontaa ja neuvontaa.
- Virtavesien kunnostusta tulisi jatkaa opastoiminnan edellytysten parantamiseksi.

4.7. Hallinnon näkemykset uuden lupajärjestelmän toimivuudesta

4.7.1. Lähtökohdat

Hallinnon edustajien puheista välittyivät opastoiminnan maantieteelliset merkityserot. Kaikki sisävesien opasluvista vastaavat eivät kokeneet uutta lupajärjestelmää omalla alueellaan edes kovin ajankohtaisena. Jos taas alueella oli paljon ELY-luvalla operoivia, se kieli yksityisten hallinnoimista vesistä ja järjestäytymättömistä tai pinta-alaltaan pienistä osakaskunnista. Mitä pienipiirteisempää vesien omistus on, sitä hankalammaksi osoittautui opaslupien saanti. Erityisesti ruotsinkielisessä saaristossa vesialueiden omistajien katsottiin suhtautuvan nihkeästi paikallisyhteisön ulkopuolelta tulleisiin lupatiedusteluihin. Haastateltujen mukaan lupaongelmien syynä saattoivat olla myös kalavesien monimuotoiset ja intensiiviset käyttöintressit.

Monenkirjavista omistusoloista huolimatta rannikkovesien opastoiminnan edellytyksiä pidetään sisävesiä parempina; kalastusmatkat voidaan ulottaa etäälle, pyynnin kohteena on useita kalalajeja ja hyvien liikenneyhteyksien ansiosta asiakkaat on helpoimmin tavoitettavissa. Sisävesillä opastoiminnan edellytysten katsottiin olevan parhaimmat siellä, missä on riittävän isot vesistöt, kalavedenomistus harvojen käsissä ja lähistöllä toimii isoja matkailuyrityksiä. Laajojen järvenselkien osakaskunnat, jotka ovat riittävän isoja saadakseen viehekalastuskorvauksia, ovat usein motivoituneita luovuttamaan kalavesien hallinnoinnin kalastusalueille. Kalastusalueiden tai osakaskuntien opaslupien eduksi laskettiin se, ettei opasasiakkaiden tarvitse maksaa läänikohtaista viehelupaa. Lupatulojen nähtiin päätyvän mieluummin paikallisyhteisön yhteiseksi hyväksi kuin lihottavan valtion kukkaroa.

ELY-keskusten mukaan opastoimintaa harjoittavien on katsottu viime vuosina ammattilaistuneen, elinkeinoala on alettu mieltää yritystoiminnaksi, johon on yhä lujemmin kytkeytynyt verkostoituminen muiden matkailualan toimijoiden kanssa. Kalastusopastoiminta ammattina näyttäisi olevan tulossa myös uusia yrittäjiä, sillä yhä useammin alalle ryhtymistä harkinneet ovat tiedustelleet kalastusviranomaisilta kalastusmatkailualan näkymistä.

4.7.2. ELY-lupien toimivuus

ELY-keskukset ja maa- ja metsätalousministeriö neuvottelivat keskenään lupakäytäntöjen yhtenäistämistä. Neuvottelut ottivat aikansa ja osa lupia hakeneista turhautui lupaviranomaisten vitkasteiluun. Eniten keskustelua syntyi kun VARELY teki yleisistä linjauksista poikkeavan ratkaisun jättämällä luvan ulkopuolelle vesialueet, joilla ennestään oli paikallisluvan turvin operoivia. Lupapäätöksistä vastanneen mukaan rajauksella haluttiin ensisijaisesti turvata osakaskuntien opaslupatulot. Poikkeavaan päätökseen vaikuttivat osittain Saaristomeren poikkeuksellisen moninaiset ja paikoin hyvin intensiiviset käyttömuodot. Toisaalta saariston laajuuden katsottiin tarjoavan mahdollisuuden ohjata opaskalastusta niille vesille, joilla kynnys eri intressiryhmien keskinäisille kiistoille on alhaisempi. VARELYn poikkeava lupakäytäntö sai muutamat kalastusmatkailuyritykset valittamaan päätöksestä. Sittemmin Maaseutuvalituslautakunta hylkäsi kalastusoppaiden tekemän valituksen.

Etelä- ja Lounais-Suomen rannikolla opastoimintaa harjoittavat ovat ilmaisseet ELY-keskuksille huolensa ammattikalastuksen liiallisesta tehokkuudesta. Kalastusoppaat ovat kokeneet ammattikalastajat kilpailijoina, jotka nakertavat opastoiminnan kannattavuutta. Vastaavanlaista oppaiden ja

ammattikalastajien keskinäistä kilvoittelua saaliista ei haastateltujen mukaan esiinny lainkaan sisävesien toimialueilla.

ELY-keskusten mukaan ammattikalastajat suhtautuvat lähes poikkeuksetta myönteisesti kalastusoppaiden vesille tuloon. Toisaalta ammattikalastajat ovat toistuvasti vaatineet itselleen opaskalastajien lailla oikeuksia laajentaa kalavesiään.

Muutamit kalastusalueet ovat ehdottaneet oppaiden viiden vuoden lupa-ajan lyhentämistä kahteen vuoteen. ELY-keskukset eivät kuitenkaan ole nähneet tähän muutostarvetta, sillä kalastusopastoiminnan kehittämisen ja jatkuvuuden kannalta on tärkeää, että luvat ovat vähintään viisivuotisia. Toisaalta viideksi vuodeksi myönnetyn opaslupan mitätöinti on mahdollista mikäli kalakantojen tai sosiaalisen kestävyyskannalta ilmenee raskauttavia seikkoja.

UUDELY, VARELY ja KSELY ovat seuranneet opastoiminnan aiheuttamaa kalastusrasitusta keräämällä oppaiden kalastusaluekohtaisia pyyntimatkatietoja. Kalastusviranomaisten mukaan kalakantavaikutukset ovat korkeintaan vähäisiä ja kaiken lisäksi asiakkaiden arveltiin vapauttavan pääosan saaliista ja ottavan mukaansa vain syömäkalat. Eräs haastateltu arveli vapaa-ajankalastuksen vaikutusten kalakantoihin olevan opastoimintaan verrattuna tuntuvasti suuremmat.

Pohjanmaan ELY-keskus (POKELY) on ottanut kalastusalueiden ehdotukseen kolmen hauen kiintiöstä asiakasta kohden hieman toisenlaisen, sosiaalista kestävyttä korostavan näkökulman. Haukisaaliin kiintiötä perusteltiin sillä, että laji on rannikolla tärkeä ammattikalastajien saaliskohde eikä opastoiminnan haluttu verottavan kantoja liian paljon. ELY-keskus hyväksyi esityksen ja päätti samalla yhdenmukaisuuden nimissä soveltaa kolmen hauen päiväkiintiötä koko toimialueellaan.

VARELYn toimialueella mahdollisia haittoja on pyritty eliminoimaan ennakkoon niin, että luvanhakijan on pitänyt mainita viisi tärkeintä kalastusaluetta ja niillä tärkeimmät kalastuskohteet. Ennakotiedustelun avulla on pyritty välttämään opaskalastuksen keskittymistä tietyille alueille. Hakemusten perusteella päällekkäisyyksiä ei havaittu.

Vaikka valtosa piti opastoiminnan kalakantavaikutuksia vähäpätöisinä, niin jotkut haastatelluista suhtautuivat esimerkiksi taimenen kalastukseen varauksin. Heidän mukaansa kalastusoppaiden tulisi valita saaliskohtena ekologisen kestävyysnäkökulmasta.

4.7.3. Kehittämisehdotuksia

ELYjen opastoiminnasta vastaavat eivät koe tarpeelliseksi kalastusalueiden vuosittaista kuulemista esimerkiksi opastoiminnan kalakantavaikutuksista. Rutiininomaisesta lausunnon pyytämisestä katsotaan koituvan tarpeetonta hallinnollista byrokratiaa. Riittävänä pidettiin joka toinen vuosi tapahtuvaa kuulemista. Riittävänä vaihtoehtona ELY-keskukset pitivät sitä, että kalastusalueet ottaisivat ELYyn yhteyttä, mikäli ongelmia esiintyy. Mahdollisesti ongelmista kuuleminen voisi tapahtua esimerkiksi kalastusalueiden vuosikokousten yhteydessä.

Erään haastatellun mukaan vesistökohtainen viehemaksu kohtelisi luvan maksajia nykyistä tasapuolisemmin. Eräs opastoiminnasta vastaava kertoi kuinka lääniraja menee ison järvenselän poikki, minkä vuoksi vesillä kalastavien opasasiakkaiden tulee maksaa luvat kaksinkertaisena.

Joku haastatelluista esitti, että valtion tulisi myöntää ELYlle rahaa opasmatkailun kehittämiseksi. Opasmatkailun kansainvälistymisellä nähdään monimuotoisia hyötyjä. Itä- ja Pohjois-Suomessa venäläiset matkailijat ovat tärkeitä matkailukeskusten asiakkaita, joiden houkuttelemisen kalastusoppaiden asiakkaiksi pidetään tärkeänä. Kaiken lisäksi venäläiset arvostavat Suomessa vähäarvoisina pidettyjä kalalajeja joten esimerkiksi kalan talvella tapahtusta opastoiminnasta (pilkkiretket) voisi saada

kannattavaa. Sisämaassa etenkin venäjän kielen taidon puutteen on katsottu jarruttaneen oppaaksi aikoneiden intoa.

Keskeiset (ongelmat ja) kehittämistarpeet hallinnon näkökulmasta

- Kalastusalueilta vuosittain pyydettyä lausunto-velvoitetta tulisi lieventää tai tulisi harkita aloitevastuun siirtämistä kalastusalueille. Rutiininomaisesta lausuntovelvoite on tarpeeton.
- Kalakantojen kestävyden ohella opastoinnin sosiaalinen kestävyys tuli ottaa nykyistä paremmin huomioon.
- Taloudellisen kestävyden näkökulmasta matkailun kansainvälistyminen avaa matkailulle uusia mahdollisuuksia.
- Itä- ja Pohjois-Suomessa venäläiset matkailijat ovat tärkeitä matkailukeskusten asiakkaita. Vähäarvoisena pidetyn kalan arvostus tarjoaa mahdollisuuden kehittää myös talvella tapahtuvaa opastusta.

4.8. Kalastusalueiden näkemykset uuden lupajärjestelmän toimivuudesta

4.8.1. Opastoinnista mahdollisesti koituvat haitat

Webropol-kyselyyn vastanneiden kalastusalueiden edustajien mukaan joka toisella (47 %) kalastusalueella oli vuonna 2013 operoinut ainakin yksi opas. Kalastusoppaita oli eniten eteläisen Suomen kalastusalueella. Kahdella kolmesta (65 %) UUDELYn, VARELYn ja KSELYn toimialueen kalastusalueista oli vähintään yksi kalastusopas. Muiden ELYjen vesillä oppaita esiintyi tuntuvasti vähälukuisemmin; kahdella viidestä (39 %) kalastusalueesta.

Kalavesillä liikkuvilla oppailla saattoi olla eri puolella maatamme hankittuna kolme lupatyyppiä: ELY-luvan lisäksi esimerkiksi kalastusalueen ja osakaskunnan myöntämä lupa. Kalastusalueiden edustajat arvoivat, että heidän vesillään operoivista neljällä viidestä (81 %) oli ELY-lupa. Tähän lupatyyppiin tukeutuvien osuudessa ei ollut eroja UUDELY:n, VARELY:n ja KSELY:n toimialueella suunnilleen yhtä suuri kuin muualla Suomessa.

Kyselyyn vastanneiden mukaan kalastusoppaista kahdella viidestä (42 %) oli kalastusalueen lupa. Osakaskunnan lupaan turvautuvia oli vain 13 %:lla kalastusalueista.

Kalastusalueilta pyydettiin näkemyksiä ELY-keskusten asettamiin velvoitteisiin. Valtaosa vastanneista oli vähintään ”jokseenkin tyytyväisiä”. Opaslupien myöntämisperusteet ja lupapäätöksistä annettuihin ehtoihin suhtauduttiin Etelä-Suomessa eri tavalla kuin muualla. Kun UUDELYn, VARELYn ja KSELYn toimialueen kalastusalueista yli puolet (57 %) oli tyytyväisiä asetettuihin ehtoihin, niin muiden ELYjen toimialueella tyytyväisiä oli vain 17 %.

Kalastusalueista valtaosa (78 %) oli vähintään jokseenkin tyytyväinen vuotuisen lausunnonantovelvollisuuteensa. Velvoite herätti tyytymättömyyttä vain joka viidennessä (22 %) vastaajassa. Opaslupien myöntämisperusteiden kyseenalaistajia oli tätä hieman useampi (taulukko 13).

Taulukko 13. Kalastusalueiden näkemykset ELY-keskuksen asettamista velvoitteista. Eri sisältöisten velvoitteiden jakautuminen tyytyväisyys-luokkiin, %-osuudet.

<i>Pitääkö kalastusalue perusteltuna ELY-keskuksen</i>	Vastanneiden määrä	Olemme tyytyväisiä	Jokseenkin tyytyväisiä	Olemme tyytymättömiä	Yhteensä, %
a) asettamia velvoitteita (vuosittainen lausunto toiminnan vaikutuksista)	49	39	39	22	100
b) opasluvan myöntämisperusteista	50	34	34	32	100
c) lupapäätöksessä oppaille annettuja ehtoja	50	34	38	28	100

Kalastusalueilta kysyttiin ELY:n opasluvista maksettavien korvausten riittävydestä. Neljä viidestä oli maksettuihin rahasummiin täysin tyytymättömiä, ja vain joka viides oli jossain määrin tyytyväinen. Yksikään vastaaja ei pitänyt korvauksia riittävänä.

Kalastusalueen edustajilta pyydettiin näkemyksiä opastoiminnasta vesialueen muille käyttömuodoille mahdollisesti koituvista haitoista. Kyselyyn vastanneet arvelivat opaskalastuksen aiheuttavan eniten ristiriitoja paikallisten asukkaiden ja vapaa-ajan asukkaiden kanssa. Puolet vastanneista arveli, että oppaiden suhtautumisessa paikallisten asukkaiden yksityisyyttä kohtaan olisi toivomisen varaa ja liki puolet (46 %) arveli opastoiminnan ainakin jonkinasteisesti häiritsevän mökkielämää. Haittaa kokeneita kalastusalueita oli varsinkin UUELY:n, VARELY:n ja KSELY:n toimialueilla; 18 % kalastusalueista arvioi opastoiminnasta koituvan kesäasutukselle paljon haittaa, minkä lisäksi puolet (50 %) vastanneista oli vakuuttunut lievästä haitasta. Etelärannikon ulkopuolella kesäasutukselle koituvasta haitasta vakuuttuneita oli tuntuvasti harvemmassa: vain 4 % paljon haittaa ja 22 % arveli haitan vähäiseksi.

Virkistyskäyttöä tuntuvasti harvemmin opastoiminnasta katsottiin aiheutuvan haittaa ammattikalastukselle. Ammattipyynnin osalta vähintään jonkinasteiseksi koettu haitta keskittyi Etelä-Suomen rannikolle: 45 % UUELYn, VARELYn ja KSELYn kalastusalueista koki opastoiminnasta koituvan ainakin jonkin asteista häiriötä ammattikalastukselle. Vain yksittäiset kalastusalueet katsoivat opastoiminnasta koituvan edes pientä uhkaa kalakannoille ja saariston linnustolle (taulukko 14).

Muita haittoja-kohdassa vastaajat nostivat esiin uuden elinkeinon esiin nostamia ristiriitatilanteita. Yksi kommentista koski vetouistelua, jota harjoittavien oppaiden väitettiin kalastavan sallittua useammalla vavalla tai kalastavan kielletyillä vesillä. Eräs vastaajista epäili kalastusoppaiden ylittäneen osakaskunnan asettamat saaliskiintiöt. Kahden vastaajan mukaan opastoiminta on lietsonut paikallisissa aiheetonta kateutta ja ennakkoluuloja.

Taulukko 14. Kalastusalueiden näkemyksiä opastoinnin mahdollisesti aiheuttamien haittojen kohdentumisesta. Väittämien jakautuminen eri merkitsevyys-luokkiin, %-osuudet.

	Vastaajien lkm	Paljon haittaa	Jonkin ver- ran haittaa	Ei lainkaan haittaa	Yhteensä, %
Opastoinninta haittaa vapaa- ajankalastusta	45	2	11	87	100
Opastoinninta haittaa ammatti- kalastusta	44	2	25	73	100
Opastoinninta haittaa mökkielä- mää	45	11	36	53	100
Oppaat eivät kunnioita alueen asukkaiden yksityisyyttä	41	7	39	54	100
Opastoinninta uhkaa kalakantoja	43	7	19	74	100
Oppaat eivät piittaa kalastusra- joituksista	41	10	17	73	100
Opastoinninta haittaa vesi- ja saaristolinnustoa	42	7	12	81	100
Mahdolliset muut haitat	8	25	0	75	100

Kalastusalueen edustajille esitettiin kysymys siitä, miten hyvin hallituksen jäsenet tuntevat alueellaan toimivat kalastusoppaat. Suunnilleen joka viides (22 %) ei tuntenut heitä lainkaan ja puolet (49 %) arveli hallituksen jäsenten tuntevan elinkeinon harjoittajat aivan liian huonosti. Kalastusoppaat riittävän hyvin katsoi tuntevansa vajaa kolmannes (29 %). UUDELY:n, VARELY:n ja KSELY:n alueella riittävän hyvin oppaat tuntevia kalastusalueita oli selvästi enemmän (36 %) kuin muualla Suomessa (22 %).

Kalastusalueen edustajalle esitettiin kysymys: ”Jos opastoinnista koituu haittaa, niin mihin kalalajeihin se lähinnä kohdistuu?” Valtaosa oli vakuuttunut, ettei opastoinnista aiheudu kalakan-
noille minkäänlaista uhkaa ja jos uhkaa joillakin alueilla esiintyi, niin sen katsottiin kohdistuvan yleisimmin kuha- tai taimenkantoihin.

Joka viides kalastusalue piti opastoinninta kuhakannoille suurena uhkana, lievän uhan kannalla oli lähes yhtä moni. Uhasta vakuuttuneita oli erityisesti UUDELYn, VARELYn ja KSELYn alueilla; suuren uhan kannalla oli näillä alueilla miltei kaksi viidestä (38 %) ja vähäisen uhan kannalla joka neljäs (25 %). Liki puolet (46 %) arveli opaskalastuksesta koituvan vähintään jonkinasteista uhkaa taimenkannoille (taulukko 16). Uhan osalta ei havaittu selkeitä eroja eteläisen ja muun Suomen kesken.

Yksittäiset kalastusalueet katsoivat opastoinnista koituvan uhkaa lohi-, hauki ja ahvenkannoille (taulukko 16). Lähinnä Saimaan vesistön kalastusalueet nostivat vastauksissaan esiin muita kuin taulukossa esitettyjä kalalajeja. Jotkut kalastusalueet mainitsivat opaskalastuksesta järvilohi-, taimen- ja nieriäkannoille koituvan uhan. Vastaajat tähdensivät näiden kolmen kalalajin soveltumattomuutta niiden harvalukuisuuden tai uhanalaisuuden takia opaskalastajien saaliskohteeksi. Osa vastaajista tähdensi, että kalastus tulisi yhden tai kahden kalalajin asemesta kohdistaa mahdollisimman moneen, jotta välttyttäisiin rasittamasta kohtuuttomasti yksittäisiä kalalajeja. Liikkuvuuden lisääntymisen myötä oppaiden arveltiin tarvitsevan nykyistä enemmän tietoa toimialueensa kalakantojen tilasta.

Taulukko 15. Kalastusalueiden näkemyksiä kysymykseen: ”Jos opastoiminnasta koituu kalakannoille uhkaa, niin mihin kalalajeihin se lähinnä kohdistuu?” Kalalajikohtainen tarkastelu eri ”uhanalaisuusluokissa”, %-osuudet.

Kalalaji	Vastaajien lkm	Suuri uhka	Vähäinen uhka	Ei uhkaa lainkaan	Yhteensä, %
Hauki	34	3	15	82	100
Kuha	36	19	22	59	100
Ahven	34	0	12	88	100
Taimen	35	9	37	54	100
Lohi	33	3	21	76	100
Jokin muu kalalaji	10	0	10	90	100

4.8.2. Mahdollisten haittojen lieventämiskeinot

Kalastusalueen edustajille esitettiin kysymys: ”Jos opastoiminnasta on aiheutunut haittoja niin miten niitä tulisi minimoida?”. Vastaajien parissa eniten kannatusta sai saaliskiintiö: kaksi viidestä piti hyvin tärkeänä kalalajikohtaista saaliskattoa. Etelärannikon ja muiden kalastusalueiden näkemyksissä ei ollut eroja. Joka kolmas kalastusalue ei pitänyt saaliskiintiötä lainkaan tarpeellisina. Yhtä lailla vastakkaisia näkemyksiä oli rauhoitusalueiden lisäämistarpeen osalta. Vaikka kolmannes piti alueiden lisäämistä hyvin tärkeänä, niin yhtä moni arveli toimet tarpeettomiksi (taulukko 16). Eryteisesti UUDELYn, VARELYn ja KSELYn toimialueilla rauhoitusalueiden lisääminen sai vanhaa kannatusta: yli puolet (53 %) piti sitä hyvin tärkeänä ja liki joka kolmas (29 %) melko tärkeänä.

Opastoiminnan rajaaminen muille käyttömuodoille tärkeiden vesialueiden ulkopuolelle sai saaliskiintiötä ja rauhoitusalueita tuntuvasti vähäisemmän kannatuksen. Vajaa kolmannes piti hyvin tärkeänä ammattikalastuksen kannalta keskeisten vesialueiden jättämistä opaskalastuksen ulkopuolelle. Yli puolet (53 %) UUDELYn, VARELYn ja KSELYn kalastusalueista piti tärkeänä ammattikalastukselle tärkeiden kalastusalueiden rajaamista opaskalastuksen ulkopuolelle. Toisaalta hieman yli puolet ei katsonut tätä lainkaan tarpeelliseksi. Yhtenä elinkeinosta koituvien haittojen lieventämiskeinona pidettiin kesäasutukselle tärkeiden alueiden rajaamista toiminnan ulkopuolelle. Joka viides piti toimenpidettä hyvin tärkeänä ja joka kolmas melko tärkeänä.

Vapaa-ajankalastajille tärkeiden vesialueiden rajaaminen opastoiminnan ulkopuolelle sai muihin käyttömuotoihin verrattuna tuntuvasti vähemmän kannatusta; toki suunnilleen joka neljäs piti tätä haittojen minimoimisen kannalta vähintään melko tärkeänä (taulukko 16).

Jokamiehen oikeuksien rajoittamisen kannalla olivat lähinnä yksittäiset kalastusalueet (taulukko 16). Muina opastoiminnasta koituvien haittojen lieventämiskeinoina esitettiin vetouistelun kieltämistä kesäasuntojen lähivesillä sekä määräaikaista kalastuskieltoja.

Taulukko 16. Kalastusalueen edustajien näkemyksiä kysymykseen: ”Jos opastointia on aiheuttanut haittoja, niin miten niitä tulisi minimoida?” Väittämien jakautuminen eri tärkeys-luokkiin, %-osuudet.

	Vastaajien lkm	Hyvin tärkeä %	Melko tärkeä %	Ei lainkaan tärkeä %	Yhteensä %
Rauhoitusalueita tulisi lisätä	34	32	36	33	100
Ammattikalastukselle tärkeät alueet tulisi rajata ulkopuolelle	34	29	15	56	100
Vapaa-ajankalastajille tärkeät alueet tulisi rajata ulkopuolelle	30	13	10	77	100
Kesäasutukselle tärkeät alueet tulisi rajata ulkopuolelle	30	20	33	47	100
Tulisi määrätä saaliskiintiöt eri kalalajeille	33	42	24	33	100
Jokamiehen oikeuksia tulisi rajoittaa	31	6	16	78	100
Jokin muu keino	8				

Lisävalaistusta opastoinnin mahdollisesti aiheuttamista haitoista saatiin kalastusalueiden ELY-keskuksille toimittamista lausunnoista, joista valtaosa koski ruotsinkielistä rannikkoa.

Uudenmaan rannikon kalastusalueet ehdottivat ammattikalastuksen, paikallisten asukkaiden ja virkistäytymisen kannalta keskeisten vesialueiden ja rakennettujen rantojen lähivesien rajaamista opastoinnin ulkopuolelle. Osa Uudenmaan rannikon kalastusalueista kaipasi rannalta tapahtuvaa yritystoimintaa varten maanomistajan lupaa.

Itäisen Uudenmaan kalastusalueet esittivät, että opastustoimintaa ei tulisi sallia vesillä, joilla on tärkeitä kalojen kutualueita tai pyydyskalastuksen kieltoalueita, kuten vaelluskalojen jokinousun turvaamiseksi tarkoitettuja kalaväyliä. Kalastusalueiden mukaan ELY-keskuksen tulisi jättää lupien ulkopuolelle myös kalojen tärkeiksi kulkureiteiksi osoittautuneet kapeat salmet.

Kalastusalueet ehdottivat saaliin talteenotolle rajoituksia; asiakkaille tulisi sallia korkeintaan kahden kalan mukaan ottaminen. ELY-keskuksille tekemissään valituksissa osa kalastusalueista ehdotti kalastusoppaille saalisilmoitusvelvoitetta, jotkut kalastusalueet esittivät myös kalanistutusvelvoitetta.

Muutama kalastusalue ehdotti, että lupa-ajan tulisi olla viiden vuoden asemesta kaksi vuotta. Taustalla oli pelko, että opastointia heikentäisi kalakantoja. Muutamat kalastusalueet ehdottivat, että kalastusyritysten veneissä tulisi olla opastunniste kalastuksen valvonnan helpottamiseksi.

4.8.3. Mitkä ovat opastoinnin lisäämisen esteet?

Yhdeksän kymmenestä (88 %) kalastusalueesta piti oppaaksi ryhtymisen esteenä asiakkaiden puutumista ja liki yhtä merkittävä sitä ettei soppaan työstä kiinnostuneita juuri ole (taulukko 17). Nämä näkemykset korostuivat niillä maaseutualueilla, joilta on pitkä etäisyys suuriin asutuskeskuksiin.

Verraten harvat pitivät alalle ryhtymisen esteenä heikkoja kalakantoja. Neljä viidestä (80 %) vastaajasta katsoi, ettei opastoinnin käynnistämisestä tai lisäämisestä koituisi kalakannoille pienintäkään haittaa. Toisaalta reilu kolmannes vastaajista arveli kalakantojen tilan kalastusalueella ennestään niin heikoksi, että se hillitsee ainakin jossain määrin oppaaksi ryhtymisen intoa (taulukko 17).

Kolmannes vastaajista arveli, että kalastusalueella jo ennestään operoivat yrittäjät saattavat vähentää kiinnostusta opastointia kohtaan. Taustalla lienee pelko siitä, ettei leipä riittäisi enää uudelle yrittäjälle. Suunnilleen yhtä moni (kolmannes) arveli vapaa-ajankalastuksen olevan niin mittaavaa, että se laimentaisi kiinnostusta opastointia kohtaan. Sen sijaan ammattikalastuksen katsottiin kilpailevan opastoinnin kanssa vain harvoin (taulukko 17).

Taulukko 17. Kalastusalueiden kannanottoja kysymykseen ”Miten suurina esteinä opastoinnin lisäämiselle pidätte seuraavia tekijöitä?” Väittämien jakautuminen merkitsevyys-luokkiin, %-osuudet.

	Vastaajien lkm	Merkittävä este	Vähäinen este	Ei lainkaan este	Yhteensä, %
Kalakannat ennestään heikot	102	7	29	64	100
Opastointia uhkaa kalakantoja	103	2	18	80	100
Ei löydy asiakkaita	98	37	51	12	100
Ei löydy oppaaksi haluavia	98	36	42	22	100
Oppaita on jo riittävästi	101	9	23	68	100
Kilpailee liiaksi ammattikalastajien kanssa	98	4	10	86	100
Kilpailee liiaksi vapaa-ajankalastajien kanssa	98	4	38	68	100
Haittaa liiaksi muita kalavesien käyttömuotoja	97	4	16	79	100

Keskeiset (ongelmat ja) kehittämistarpeet kalastusalueiden näkökulmasta

- Kalastusalueet kaipaavat tuntuva korotusta ELY:n opasluvista maksettaviin korvauksiin.
- Ammattikalastuksen, paikallisten asukkaiden ja virkistytymisen kannalta keskeiset vesialueet ja rakennettujen rantojen lähivedet tulisi rajata opastoinnin ulkopuolelle.
- Alueilla joilla esiintyy voimakasta ammatti- ja vapaa-ajankalastusta tulisi ottaa käyttöön saalis-kiintiöt, mikä edistäisi sosiaalista kestävyyttä.
- Monilla kalastusalueilla on vajaasti hyödynnettyä kalakantoja ja opastointiaan soveltuvia vesisiä.
- Oppaiden tulisi varustaa veneensä opastunnisteella valvonnan helpottamiseksi.

4.9. Onko uusi lupajärjestelmä vaikuttanut haitallisesti kalakantoihin?

Kuten selvityksestämme käy ilmi, opaskyselyn vastausten perusteella tärkein syy ELY:n opaslupan hankintaan on mahdollisuus operoida laajemmin ja vapaammin siellä, missä kalaa kulloinkin on. Oppaat siis suosivat kalastuspaikkoja, joissa kohteena olevien kalalajien saalisvarmuus on hyvä ja jotka ovat helposti saavutettavissa. Tämän perusteella voidaan arvioida, että uusi lupajärjestelmä on laajentanut oppaiden toiminta-alueita ja näin tehdessään lisännyt kalakantoihin kohdistuvaa kalastuspainetta uusilla kalastuspaikoilla. Samalla kalastuspaine on saattanut vähentyä oppaiden aiemmin käyttämällä kalastuspaikoilla.

Alueellisia opaslupia myöntäessään UUELY, VARELY ja KSELY ovat asettaneet luvan ehdoksi, että luvansaajat raportoivat vuosittain kyseisellä luvalla eri kalastusalueilla järjestämiensä kalastusretkien määrän (KSELYn osalta myös saalis). Tämän aineiston perusteella (taulukko 18) uuden lupajärjestelmän mukaisia retkiä on UUELYn alueella järjestetty eniten Tammisaaren-Snappertunan, Kirkkonummen, Pernajan ja Inkoon kalastusalueilla. Opastuskeskittymät saattavat kertoa paitsi kyseisten alueiden suosiosta, myös siitä että näillä alueilla paikallisia lupia ei ole ollut saatavilla tai niiden hankinta on ollut muutoin hankalaa. Aineisto ei myöskään kata samojen oppaiden mahdollisesti muilla luvilla ja muilla alueilla järjestämiä retkiä.

Uuden järjestelmän mahdollisia haitallisia kalakantavaikutuksia arvioitaessa keskeisiä kysymyksiä ovat, missä tilassa oppaille avautuneiden uusien toiminta-alueiden kalakannat ovat ja kuinka paljon oppaiden toiminta on lisännyt näihin kalakantoihin kohdistuvaa kalastusta. Kalastusalueiden käsitöksen mukaan kalakannat kestävät opastointia varsin hyvin. Alueille tehdyssä tiedustelussa kalakantavaikutuksia koskeneeseen kysymykseen vastasi yhteensä 43 aluetta, joista vain kolme (7 %) oli sitä mieltä, että opastointi haittaa alueen kalakantoja ”paljon”, kahdeksan alueen (19 %) mielestä haittaa on ”jonkin verran” ja enemmistön mielestä ”ei lainkaan” (32 aluetta, 74 %). Näin siitä huolimatta, että valtaosalla vastanneista (42 aluetta 52 vastanneesta) oppaat olivat toimineet nimenomaan ELY:n myöntämällä luvalla.

Valitettavasti yhdestäkään lupauudistuksen myötä opasretkien kalastuksen kohteeksi tulleesta kalakannasta tai siihen kohdistuvasta kalastuspaineesta ei kuitenkaan ole olemassa niin tarkkaa seuranta- tai tutkimustietoa, että opastoinnin ja erityisesti uuden lupajärjestelmän vaikutusta voitaisiin arvioida kalakantakohtaisesti.

Yleisemmällä tasolla opasretkien kalakantavaikutuksia voidaan arvioida vertaamalla oppaiden ilmoittamia pyyntipäiviä muun kalastuksen määrään samoilla kalastusalueilla (Seppänen ym. 2011). Vertailu osoittaa, että ELY-luvalla harjoitetun opastoinnin osuus viehekalastuksen kokonaismäärästä on ollut UUELYn alueella keskimäärin 0,3 ja enimmillään 1,2 %, eli hyvin vähäinen (taulukko 18).

Toinen tapa arvioida opastoinnin suhteellista merkitystä on verrata oppaiden ilmoittamia saaliita innokkaimpien ja taitavimpien vapaa-ajankalastajien ilmoittamiin saaliisiin. Suomi kalastaa 2009 selvityksessä (Seppänen ym. 2011) yhteensä viisi kalastavaa ruokakuntaa VARELYn ja UUELYn alueilta ilmoitti saaneensa yli 200 kiloa haukea, suurimman saaliin ollessa 400 kiloa (Pentti Moilanen, henkilökohtainen tiedonanto). Vastaavasti neljä ruokakuntaa ilmoitti saaneensa yli 150 kiloa kuhaa suurimman saaliin ollessa 320 kiloa.

Hauen osalta aktiivisimmat oppaat ylittivät selvästi edellä mainitut saalismäärät. Jos oletetaan haukien keskipainoksi 1 kg, merkitsee 1000 - 1200 yksilön haukisaalis yhtä monta saaliskiloa. Myös oppaiden keskimääräinen haukisaalis (295 kg/kpl) on lähellä vapaa-ajankalastajien suurimpia saaliita. Ku-

halla oppaiden ilmoittamat maksimi- (150 kpl/kg) ja keskisaalis (34 kpl/kg) jäävät samalla keskipaino-oletuksella (1 kg) sen sijaan selvästi aktiivisimpien yksittäisten ruokakuntien saaliita pienemmiksi.

Suomi kalastaa 2009-kyselyssä ei erikseen tiedusteltu saaliiksi saatuja ja mukaan otettuja saaliita. Näin ollen saaliiden vertailussa ei voida ottaa huomioon sitä, että oppaat ilmoituksensa mukaan vapauttavat valtaosan saamastaan saaliista.

Edellä esitettyjen yleisen tason tarkastelujen perusteella arvioiden kalastusoppaiden aiheuttama lisärasitus kalakannoille on muuhun kalastukseen suhteutettuna hyvin vähäinen. Se ei kuitenkaan sulje pois mahdollisuutta, että uuteen lupajärjestelmään perustuva opastointi on saattanut vaikuttaa haitallisesti joidenkin vesialueiden ja kalastuskohteiden kalakantoihin. Nykyisin esimerkiksi virtavesien ja erityiskalastuskohteiden tavoitelluimpien saalislajien, lohen, taimenen ja harjuksen, kalastuksen jatkuvuutta on pyritty turvaamaan kalastusta säätelemällä.

Taulukko 18. Pyyntipäivien määrä viehekalastuksessa lupatyypeittäin UDELYn kalastusalueilla vuonna 2009 (Suomi kalastaa 2009) ja kalastusoppaiden raportoima pyyntiponnistus samoilla alueilla vuonna 2013. Mukana ovat vain kalastusalueet, joilla oppaat ovat toimineet ELYn luvalla.

Kalastusalue	Viehekalastus läänikohtaisella luvalla	Viehekalastus iän perusteella	Viehekalastus kalaveden omistajan luvalla	Viehekalastus yhteensä 2009	Opastointi ELY:n luvalla 2013	Opastointi % viehekalastuksesta
Hiidenvesi	15171	16038	17891	49100	30	0,06
Siuntionjoki	5347	6112	3918	15377	14	0,09
Lohjanjärvi	45022	11971	18428	75421	42	0,06
Pohja	2274	9752	1076	13102	72	0,55
Loviisa	24526	3072	2810	30408	85	0,28
Pernaja	24674	5548	2140	32362	154	0,48
Porvoon-seutu	58171	19254	20766	98191	64	0,07
Sipoo	46907	8299	3943	59149	105	0,18
Helsinki	113730	14378	66710	194818	86	0,04
Espoo-Mankki	3506	726	877	5109	60	1,17
Kirkkonummi-Porkkala	74901	2315	5774	103780	199	0,19
Inkoo	27147	19232	6487	52866	150	0,28
Tammisaari-Snappertuna	60664	18905	12301	91870	414	0,45
Bromarv-Tenhola	9948	5172	2902	18022	123	0,68
Hanko	5860	6628	4373	16861	59	0,35

Uuden lupajärjestelmän vaikutus kalakantoihin

- Opastoinnin levittäytyminen uusille alueille on lisännyt näiden alueiden kalakantoihin kohdistuvaa kalastusta
- Kalastusalueella opastoinnin vaikutus kalastuksen määrään ja kalakantoihin kohdistuvaan kalastuspaineeseen on hyvin vähäinen
- Aineistojen puutteessa opastoinnin kalakantavaikutuksia ei voida arvioida yksittäisten kalakantojen ja kalastuspaikkojen tasolla; paikallisiin kalakantoihin kohdistuvien haittojen mahdollisuutta ei näin ollen voida sulkea pois

4.10. Uuden lupajärjestelmän kehittämistarpeet maaseutumatkailun näkökulmasta

Selvityksemme osoittaa, että opastointia tulisi tarkastella osana muuta maaseudun matkailua ja elinkeinotoimintaa. Kalastusoppaat tarvitsevat asiakkaita, joita on tarjolla eniten siellä missä on matkailukeskuksia ja matkailijoita puoleensa vetäviä kohteita sekä hyvät liikenneyhteydet toisiaan lähellä oleviin kalastuskohteisiin. Eteläinen rannikkoseutu on sijaintinsa ja tarjolla olevien monipuolisten palveluiden puolesta opaskalastuksen ydinaluetta. Monet opasyritykset toimivat asutuskeskuksessa tai sen lähistöllä. Tilanne on jossain määrin ongelmallinen; siellä missä on paljon ihmisiä, on runsaasti erilaisia ja usein myös vastakkaisia vesialueiden käyttöä koskevia intressejä. Kyselyssä tämä näkyi vesialueiden käyttöä ja kalavarojen jaon oikeudenmukaisuutta koskevin kiistoina. Tasapainoisen kestävyuden takaamiseksi tarvitaan usein yhteishallinnan (fisheries co-management) mallia, jossa keskeisten sidosryhmien intressit ja arvot luovat pohjan yhteisesti hyväksyttävien ratkaisujen löytämiseksi (Eskelinen ym. 2013). Siihen sisältyy eri intressiryhmien kokemus oikeudenmukaisuudesta eli mahdollisuus osallistua päätöksentekoon ja näiden mielipiteiden painoarvo päätöksenteossa.

Intressiritiriitojen välttämiseksi päätöksentekojärjestelmän tulee ekologisen kestävyuden lisäksi tukea vahvasti myös sosiaalisia ja taloudellisia ulottuvuuksia. Opastoinnin kestävydestä käyty keskustelu, kuten myös tiedonkeruu ja tehdyt päätökset, ovat kuitenkin keskittyneet lähes yksinomaan kalakantavaikutuksiin. VARELYn ja POHELYn ratkaisuisissa on nähtävissä tästä yleisestä linjasta poikkeavia sovellutuksia; VARELYn toimialueella tämä tarkoittaa paikallisyhteisöjen taloudellisista ja sosiaalisista lähtökohdista tärkeiden alueiden rajaamista opastoinnin ulkopuolelle. POHELYn alueella pyrittiin saaliskiintiöinnin turvin edistämään opaskalastajien yhdenmukaista kohtelua, ja ottamaan huomioon myös ammattikalastajien intressit. Vaikka päätöksille ei välttämättä löydy ekologisia perusteita, niin yhteiseksi sovitut pelisäännöt yleensä edistävät opastoinnin hyväksyttävyyttä paikallisyhteisöissä. Olosuhteet maamme eri osissa vaihtelevat melkoisesti, joten sosiaalisen kestävyuden haasteita tulisi peilata kunkin vesistöalueen kulttuurisiin, poliittisiin, sosiaalisiin ja taloudellisiin piirteisiin.

Uudet elinkeinot herättävät paikallisyhteisöissä helposti epäluuloja ja vääristyneitä mielikuvia. Selvityksemme osoittaa, että opastoinnin hyväksyttävyydessä ei liiemmin ole ongelmia, mikäli opastoinnista vastaa tuttu yrittäjä. Paikallisen luvan nojalla kalastava täyttää yleensä tämän ehton. Sen sijaan uuden lupajärjestelmän turvin laajoilla vesillä kalastavat eivät aina täytä tätä ehtoa.

Epäkohta saattaa osin korjautua sillä, että oppaiden vene olisi tunnuksella varustettuna helposti tunnistettavissa. Maaseutumatkailun kannalta paljon oleellisempaa on se, että kalastusoppaat tulevat paikallisyhteisöissä tunnetuksi, syntyy vuoropuhelua, yhteistyötä ja ideointia paikallisten toimijoiden kanssa. Kunnat ja matkailuyrittäjät voisivat yhteistyössä markkinoida muun matkailutoiminnan ohella opaspalveluita ja kytkeä niihin asiakkaiden kiinnostuksen mukaisia aktiviteettejä. Osa oppaiden asiakkaista voi hakeutua paikanpäälle nimenomaan hyvien kalastusmahdollisuuksien takia. Etenkin ulkomaalaiset matkailijat, jotka kotimaisia kalastusmatkailijoita mieluummin tukeutuvat opaspalveluihin saattavat viivähtää seudulla pitempään ja käyttää paikallisia palveluita.

Ammattikalastusta ja vapaa-ajantoimintoja ei tulisi nähdä pelkästään toistensa kilpailijoina, vaan pikemmin toisiaan tukevina ja vahvistavana. Opaskalastajien asiakkaat saattavat lähteä ammattikalastajien mukaan pyydyksille, ruokailla lähiruusta valmistettuja tuotteita paikallisessa ravintolassa ja hyödyntää paikallisia kulttuuripalveluita.

Pohjois-Suomessa kalastusmatkailu ja siihen kytkeytyvä opaspalvelu keskittyvät lähinnä suurten lohijokien varsille. Suuri osa maamme pohjoisista, mutta myös itäisistä vesistöistä on kuitenkin vajaan hyödynnetty ja alikalastettu (Mellanoura ja Salmi 2014). ELY-keskuksille tekemämme haastattelu osoittivat, että etenkin haja-asutusalueilla, joissa kalakannat ovat yleensä alikalastettuja, kiinnostus opastoimintaa kohtaan on kuitenkin vähäistä. Pohjois- ja Itä-Suomen matkailukeskuksissa vieraillee paljon ulkomaalaisia asiakkaita. Viime vuosina Lapissa, Savossa ja Karjalassa on yhä enenevässä määrin käynyt venäläisiä matkailijoita ja monia heistä kiinnostaa kalastus. Venäläiset ovat nousseet monen oppaan merkittävimäksi asiakasryhmäksi. Venäläisiä asiakkaita löytyisi enemmän, mikäli he saisivat äidinkielellään opaspalvelua. Venäläiset, toisin kuin monet Keski-Euroopasta tulleet, tai kotimaiset asiakkaat, ovat kiinnostuneita valitsemaan pyyntikohteeksi myös vähäarvoisia kalalajeja (kts. myös Mellanoura ja Salmi 2014). He eivät myöskään karsasta jäältä tapahtuvaa pilkkimistä, joten opaskalastuksen kehittäminen myös vuoden hiljaisempiana aikoina voi olla monelle venäjäntaitoiselle kalastusoppaalle varteenotettava vaihtoehto.

Keskeiset (ongelmat ja) kehittämistarpeet

- Opasmatkailun edellytyksiä edistävät muuta matkailua edistävät toimet (majoitus- ja ravintolapalvelut ja aktiviteetit)
- Tulisi kehittää opaskalastajien ja paikallisten toimijoiden (kunnat, kalavesien hallinnasta vastaavat, ammattikalastajat ja matkailuyrittäjät) välisiä rakenteita ja yhteistyömuotoja. Epäluuloa ja sosiaalisen kestävyuden vajetta voisi torjua sillä, että koko yhteisö kokisi hyötyvänsä opastoiminnasta.
- Pohjois- ja Itä-Suomen monissa vesistöissä kalakannat vajaahyödynnettyjä ja toisaalta alueen matkailukeskuksissa käy paljon etenkin venäläisiä asiakkaita. Alueelle kaivattaisiin venäjänkielentaitoisia kalastusoppaita.

5. Yhteenveto: kuinka uudet opassäännöt ovat toimineet?

Selvityksessä arvioitiin vuonna 2012 voimaan tulleen kalastusoppaiden uuden lupajärjestelmän toimivuutta erikseen hallinnon (ELY-keskukset), kalastusalueiden ja kalastusoppaiden näkökulmasta. Uuden lupajärjestelmän käyttöönotto näyttäisi sujuneen pääsääntöisesti hyvin. Lupajärjestelmän toimivuudessa ilmenneet keskeiset ongelmat ja kehittämistarpeet on esitetty taulukossa 19. Monilta osin uuden lupakäytännön sisäänajo on edelleen kesken ja myös uusia kalastusoppaita on jatkuvasti tulossa alalle. Vajaan kolmen vuoden ajanjakso on liian lyhyt aika lopullisten johtopäätösten tekemiseen.

Suunnilleen puolet kaikista maamme 150 kalastusoppaasta tukeutui ELY-lupaun. Uuden lupajärjestelmän ansiosta kalastusoppaat ovat voineet lisätä opastuskertojen määrää, laajentaa asiakaskuntaa ja kasvattaa liikevaihtoa. Yksi uuden lupajärjestelmän turvin **opastointia harjoittavien** keskeisistä ongelmista kytkeytyy veneretkien kuuden hengen ryhmäkorajoitukseen. Jos rajoitus poistettaisiin, oppaat voisivat ottaa vesille vuokraveneasetuksen mukaisesti 12 henkeä. Osa laajennettuja kalastusmahdollisuuksia käyttäneistä turvautui edelleen paikallisilta kalaveden omistajilta saatuihin lupiin, koska ne yleensä sallivat vesillä uutta lupajärjestelmää suuremmat asiakasryhmät ja tarjoavat monipuolisemmat kalastusmahdollisuudet.

Toinen kalastusoppaiden esittämä parannusehdotus koskee asiakkaiden lupamaksukäytäntöä. Maksuun liittyvän byrokratian vähentämiseksi ehdotettiin siirtymistä asiakaskohtaisista kalastusluvista ryhmäkoon mukaisiin kokonaissummiin. Kalastusmatkailuyrittäjien kannanotoissa korostui myös tarve kehittää opastoinnin ammattimaisuutta lähinnä kalastusoppaiden rekisteröitymisen ja opasyrittäjille tarjottavan jatkokoulutuksen myötä. Yleisten, koko maan opastointia koskevien kannanottojen ohella etelärannikolla operoivat kalastusoppaat ehdottivat passiivisilla pyydyksillä tapahtuvaan kalastukseen nykyistä tiukempaa säätelyä. Tämä toive oli suunnattu lähinnä ELY-keskusten, mutta myös kalastusalueiden harkittavaksi.

Kalastusalueet pitävät uuden lupajärjestelmän keskeisenä ongelmana päätöksenteon ja taloudellisten resurssien (lupatulojen) lipumista hallinnolle (ELY-keskukset). Tästä syystä kalastusalueet ovat ELY-lupien sijaan enemmän vesialueiden omistajien myöntämien lupien kannalla. Nimenomaan monet etelärannikon kalastusalueet pitävät uuden lupajärjestelmän mukaisen opastoinnin kalakantavaikutuksia mahdollisena, eikä vuosittainen lausunnonantovelvoite kalakannoissa mahdollisesti havaittavista muutoksista herättänyt erityisempää arvostelua. Huoli opastoinnin mahdollisista kalakantavaikutuksista ilmeni muun muassa ehdotuksina saaliin kiintiöinnistä.

Alueellinen kalatalousviranomaisen (ELY) sai uuden opasjärjestelmän myötä uusia hallinnollisia tehtäviä. Lainsäädäntöön ehdotettiin joitakin tarkennuksia. Kalastusalueiden vuosittaista lausuntovelvoitetta ehdotettiin harvennettavaksi (joka toinen tai kolmas vuosi). Toinen esille tullut vaihtoehto oli lausuntotarpeen vastuun siirtäminen kalastusalueille. Kalakantavaikutusten ohella opastoinnin sosiaalista kestävyttä koskevat näkökohdat (mm. mahdollinen vapaa-ajan asukkailla aiheutettu häiriö) tulisi ottaa nykyistä paremmin huomioon. Taloudellisen kestävyden näkökulmasta kotimaan matkailun kansainvälistymisen katsottiin avaavan opasmatkailulle uusia mahdollisuuksia.

Uusi lupajärjestelmä on tuonut kalavesille uusia, ennestään tuntemattomia kalastajia, joihin suhtaudutaan usein epäluuloisesti. Toisaalta kalavesillä pistäytyvien oppaiden puutteellinen paikalliskulttuurin tuntemus jättää helposti paikalliset käytännöt vieraksi. Vastaavanlainen ilmiö on tuttu maantieteellisesti laajalla alueella liikkuvien vapaa-ajankalastajien keskuudessa (Mellanoura ja Salmi 2014). Tämä asetelma edellyttää kalastusoppaille tarjottavan, nimenomaan paikalliskulttuuria valaisevan

koulutuksen ja valistuksen monipuolistamista. Valistuksen tulisi olla kaksisuuntaista, niin että monilta osin tuntemattomaksi jääneen opastoiminnan käytännöistä ja kokemuksista jaettaisiin tietoa niille kalastajaryhmille ja alueellisille toimijoille (kalastusalueet, ammattikalastajat, matkailuyritykset), joiden elinkeinoa tai vesialueiden hallintaa opastoiminta sivuaa.

Kalastusoppaiden tunnetukseksi tekeminen paikallisyhteisössä lisää elinkeinon hyväksyttävyyttä ja luo otolliset olosuhteet maaseutumatkailun kehittämiseksi. Integroitumien osaksi kuntien tai matkailuyrittäjien matkailustrategiaa yhteisö tarjoaa **maaseutumatkailun kehittämiseksi** otolliset lähtökohdat. Monet kalastusmatkailuyrittäjien asiakkaat turvautuvat paikallisiin majoitus- ja ravintolapalveluihin, joten opaspalvelu on tästä syystä keskittynyt suurten matkailukeskusten lähistölle. Uuden elinkeinon tarjoamia mahdollisuuksien hyödyntäminen osana maaseutumatkailua hakee vasta muotojaan. Kalastusopaspalveluiden kasvava merkitys tulisi tunnistaa ja tunnustaa myös maaseutuyhteisöissä. Tämän suuntaista kehitystä edistäisi opaskalastajien ja paikallisten toimijoiden (kunnat, kalavesien hallinnasta vastaavat, ammattikalastajat ja matkailuyrittäjät) välisten rakenteiden ja yhteistyömuotojen kehittäminen. Tässä keskeistä voi olla esimerkiksi kuntien matkailun kehittämistä koskeva ideointi, sillä kalastavat asiakkaat tulisi nähdä laajalti myös paikallisia luonto- ja kulttuurikohteisiin tutustujina. Kalastusopastoiminta on toistaiseksi hyvin vähäistä Pohjois- ja Itä-Suomessa, jossa käy runsaasti ulkomaalaisia matkailijoita. Siellä on kuitenkin runsaasti vajaasti hyödynnettyjä opastoiminalla soveltuvia vesistöjä.

Tämä tutkimus kuitenkin osoittaa kalastusalueiden epäilyt opastoiminnan kalakantavaikutuksista pääosin aiheettomiksi. Vaikka opastoiminta on levittäytynyt uusille alueille ja lisännyt näiden alueiden kalakantoihin kohdistuvaa kalastusta, niin uuden lupajärjestelmän vaikutukset kalakannoille jäävät vähäiseksi. Aineistojen puutteessa opastoiminnan kalakantavaikutuksia ei voida arvioida yksittäisten kalakantojen ja kalastuspaikkojen tasolla; paikallisiin kalakantoihin kohdistuvien haittojen mahdollisuutta ei näin ollen voida sulkea pois. Näin ollen ammattikalastuksen ja virkistäytymisen kannalta keskeisten vesialueiden rajaaminen opastoiminnan ulkopuolelle voi nojata ensisijaisesti vain sosiaaliseen ja taloudelliseen kestävyys - perusteisiin.

Yhteiskunnan vihertymisen myötä kiinnostus suojelukysymyksiin ja eläimiin on lisääntynyt, mikä myötä on käyty keskustelua mm. pyydystä ja päästä -kalastuksen eettisyydestä. Kalan vapaaehtoisuuden vapauttamisen yhteiskunnallinen hyväksyttävyyden voi tulevaisuudessa rajoittaa opaskalastuksen kalastuskäytäntöjä, mikäli eläinten eettinen kohtelu nousee nykyistä merkittävämmäksi puheenaiheeksi. Tämän suuntainen yhteiskunnan arvostusten muutos, etenkin jos se johtaisi veloitteeseen ottaa saaliiksi kaikki pyydystetyt kalat, saattaisi jatkossa näkyä paikallisesti opastoiminnan kiistattona kalakantavaikutuksina.

Taulukko 19. Keskeiset selvityksessä esille tulleet kalastusopasjärjestelmän kehittämistarpeet.

Esittäjä	Kehittämistarve
Kalastusoppaat	Vesille otettavien asiakkaiden ryhmäkorajoitus tulisi poistaa. Muutos merkitsi sitä, että vuokraveneasetuksen mukaisesti katsastettuun alukseen voi ottaa korkeintaan 12 henkeä.
Kalastusoppaat	Lupajärjestelmää tulisi yksinkertaistaa. Kultakin asiakkaalta perittävästä lupamaksusta tulisi liian työläänä luopua. Parempana vaihtoehtona pidettiin viehelupien maksamista könttäsummana
Kalastusoppaat	Kalastusoppaille rekisteröitymisvelvollisuus alan ammattimaisuuden kohentamiseksi
Kalastusoppaat	Valtion tulisi avustaa opasyrittäjien jatkokoulutusta, edunvalvontaa ja neuvontaa
Kalastusoppaat	Virtavesien kunnostusta tulisi jatkaa opastoiminnan edellytysten parantamiseksi
Kalastusoppaat	Ammatti- ja vapaa-ajan kalastajien passiivisten pyydysten alueellista säätelyä harkittava (etelärannikko)
Kalastusalueet	Kalastusalueet kaipaavat tuntuvaa korotusta ELY:n opasluvista maksettaisiin korvauksiin
Kalastusalueet	Ammattikalastuksen, paikallisten asukkaiden ja virkistäytymisen kannalta keskeiset vesialueet ja rakennettujen rantojen lähivedet tulisi rajata opastoiminnan ulkopuolelle tai ottaa käyttöön opaskalastukselle saaliskiintiöt
Kalastusalueet	Oppaiden veneessä tulisi olla opastunniste valvonnan helpottamiseksi
Kalastusalueet/ELY	Monilla kalastusalueilla on opastoimintaan soveltuvia vesiä, jotka tulisi ottaa käyttöön.
ELY	Rutiinomaisesta vuosittain kalastusalueilta pyydettävä lausuntovelvoitetta tulisi lieventää
ELY	Kalakantojen kestävyden ohella opastoiminnan sosiaalinen kestävyys tulisi ottaa nykyistä paremmin huomioon
ELY	Venäläisten asiakkaiden arvostama vähäarvoinen kala edesauttaa opastoiminnan kehittämistä myös talvisaikaan
ELY	Taloudellisen kestävyden näkökulmasta matkailun kansainvälistyminen avaa matkailulle uusia mahdollisuuksia

Kiitokset

Kalastusoppaiden Webropol-kyselyn kysymysten laatimisessa saimme apua kalastusopas Ari Pajukoskelta ja tutkijoilta Tapani Pakariselta ja Jari Setälältä. Kalastusopaskillan jäsenten sähköpostiosoitteet kyselyä varten saimme killan sihteeriltä Erik Herleviltä. Kalastusaluekyselyn kysymysten laadinnassa saimme apua tutkija Tapio Keskiseltä ja tutkimuspäällikkö Päivi Eskeliseltä. Kyselyn ruotsinnoksen tarkisti Björn Ehrnsten. Kalastusalueiden isännöitsijöiden yhteystiedot saimme ELY-keskuksilta. Mikko Koivurinta UUDELystä toimitti opaslupia koskevaa aineistoa ja kommentoi raportin käsikirjoitusta. Kiitämme kaikkia edellä mainittuja avusta.

Viitteet

- Eskelinen, P., Ahvonen, A., Auvinen, H., Heikinheimo, O., Moilanen, P., Mäki-Petäys, A., Orell, P., Parmanne, R., Raitaniemi, J., Rask, M., Ruuhijärvi, J., Salmi, P., Salminen, M. & Vähä, V. 2013. Vapaa-ajan kalatalous Suomessa. *RKTL:n työraportteja 6/2013*. 54 s.
- Mellanoura, J. & Salmi, P. 2014. Vapaa-ajankalastaja ryhmäkuvassa. *RKTL:n työraportteja 9/2014*. 23 s.
- MMM 2009. Kalastusmatkailun kehittämisen valtakunnallinen toimenpideohjelma 2008-2013. *Maa- ja metsätalousministeriö 2/2008*.
- Myllylä, M. & Laamanen M. 2004. Tuotteistettu kalastusmatkailu. *Kalatalouden Keskusliiton julkaisuja 153*, 208.
- Seppänen, E., Toivonen, A.-L., Kurkilahti, M. & Moilanen, P. 2011. Suomi kalastaa 2009 – Vapaa-ajankalastus kalastusalueilla. Riista- ja kalatalous. *Tutkimuksia ja selvityksiä 1*, 56.
- Suomen kalastusopaskilta ry:n internet-sivusto. <http://www.kalastusoppaat.fi/index.htm> [luettu 12.9.2014]

LIITE 1

Kalastusoppaiden Webropol-tiedustelun kysymykset

1. Oletteko toiminut kalastusoppaana vuonna 2013?
Kyllä/En
2. Minkä ELY-keskusten alueella toimitte 2013?
3. Millä luvilla harjoititte opastointia 2013? Vesialueen omistajalla tarkoitetaan tässä yksityisen vesialueen omistajaa, osakaskuntaa tai kalastusalueetta.
Vain ELY-keskuksen myöntämällä luvalla; Vain vesialueen omistajan luvalla; Sekä ELY:n että omistajan luvalla
4. Jos operoitte vain ELY:n luvalla, miksi päädyitte tähän ratkaisuun? Miten paljon vaikuttivat seuraavat tekijät asteikolla: Paljon/Vähän/Ei lainkaan
En saanut tarvitsemiani lupia vedenomistajilta/ Voidakseni operoida laajemmin ja vapaammin siellä missä kalaa kulloinkin on/ Tavoittaakseni asiakkaat paremmin/ Jokin muu syy, mikä?
5. Jos operoitte vain vesialueen omistajien luvilla, miksi päädyitte tähän ratkaisuun? Miten paljon vaikuttivat seuraavat tekijät asteikolla: Paljon/Vähän/Ei lainkaan
ELY:n luvan hakeminen on työlästä/Vesialueen omistajilta saamani luvat riittävät/ Toimin useamman ELY:n alueella, joten luvan hakeminen on hankalaa ja/tai kallista/Maksan lupamaksut mieluummin suoraan vesialueen omistajille/Aion hakea ELY:n lupaa 2014 tai myöhemmin/Jokin muu syy, mikä?
6. Jos operoitte sekä ELY:n että vesialueen omistajien luvilla, miksi päädyitte tähän ratkaisuun? Miten paljon vaikuttivat seuraavat tekijät asteikolla: Paljon/Vähän/Ei lainkaan
ELY:n luvalla en voi kalastaa kaikilla niillä alueilla, joilla kalastan asiakkaiden kanssa/ ELY:n luvalla ei voi kalastaa kalastustavalla, jota harjoitan/Kalastan vain satunnaisesti toisen ELY:n alueella, joten luvan lunastaminen myös sinne on kallista/ Jokin muu syy, mikä?
7. Vesialueen omistajan luvan olen saanut. Valitse 1 - 3 vaihtoehtoa
Yksityisen vesialueen omistajalta/ Osakaskunnalta/Kalastusalueelta
8. Onko yrityksenne perheyritys?; Työskenteleekö yrityksessänne useampi perheenne jäsen?
Kyllä/ Ei
9. Montako palkattua työntekijää yrityksessänne on teidän itsenne lisäksi?
Ei yhtään/ Yksi/ Kaksi/ Enemmän
10. Paljonko yrityksellänne oli opastuskertoja 2013? Valitse oikea lukumäärä
Merelle: Ei yhtään; 1-10; 11-25; 26-50; 51-100; yli 100;
Järville: Ei yhtään; 1-10; 11-25; 26-50; 51-100; yli 100;
Virtavesiin: Ei yhtään; 1-10; 11-25; 26-50; 51-100; yli 100;
11. Asiakkaiden kotimaa. Arvioi kuinka suuri osa (prosentteina) asiakkaista tuli seuraavista maista. Käytä arviossasi vain kokonaislukuja.
Suomi/Venäjä/Viro/Muut maat
12. Kalastusopastuksesta muodostunut liikevaihto 2013
Alle 1000 euroa; 1000 - 5000 euroa; 5000 - 10 000 euroa; Yli 10 000 euroa; En halua vastata
13. Kuinka paljon retkienne opastusajasta kului seuraavien lajien kalastukseen? Arvioi lajin osuus prosentteina
Hauki: 0; 1-10; 11-25; 26-50; 51-80; yli 80 %
Kuha: 0; 1-10; 11-25; 26-50; 51-80; yli 80 %
Taimen: 0; 1-10; 11-25; 26-50; 51-80; yli 80 %
Lohi: 0; 1-10; 11-25; 26-50; 51-80; yli 80 %
Kirjolohi: 0; 1-10; 11-25; 26-50; 51-80; yli 80 %
Ahven: 0; 1-10; 11-25; 26-50; 51-80; yli 80 %

Muut lajit, mitkä?: 0; 1-10; 11-25; 26-50; 51-80; yli 80 %

14. Kuinka monta kalayksilöä (ahven kg) retkillänne pyydystettiin 2013? Arvioi lukumäärä lajeittain (ahvenella yhteispaino). Käytä vain kokonaislukuja.

Hauki/Kuha/Taimen/Lohi/Kirjolohi/Ahven

15. Kuinka suuri osa pyydetyistä kaloista otettiin saaliiksi? Arvioi osuus prosentteina. Käytä vain kokonaislukuja.

Hauki/Kuha/Taimen/Lohi/Kirjolohi/Ahven

16. Kalastusopastointanne tärkeimmät yhteistyökumppanit. Arvioi yhteistyön merkitystä asteikolla: Hyvin tärkeä/Melko tärkeä/Ei yhteistyötä

Kalastusalueet; Osakaskunnat; Paikalliset matkailuyritykset; Toiset oppaat; Muut, mitkä?

17. Opastointia häiritsevät/haittaavat tekijät. Arvioi haitan määrä asteikolla: Haittaa paljon/Haittaa jonkin verran/Ei haittaa)

Voimakas ammattikalastus heikentää kalakantoja; Voimakas vapaa-ajankalastus heikentää kalakantoja; Muiden harjoittama opastointi; Ympäristömuutokset ovat heikentäneet kalakantoja; Huviveneily haittaa kalastusta; Sopivien maitinpaikkojen puuttuminen; Retkille voi ottaa kerralla liian vähän asiakkaita; Lupien hinta on liian korkea; Kalastusalueen nihkeä suhtautuminen toimintaan; Osakaskuntien/omistajien nihkeä suhtautuminen toimintaan; Saaliskiintiöt; ELY:n asettamat lupaehdot; Vesialueen omistajien asettamat lupaehdot; Jokin muu tekijä, mikä?

18. Arvosananne ELY-lupien hakujärjestelmästä. Arvioi seuraavia tekijöitä asteikolla: erittäin hyvä/tydyttävä/huono/erittäin huono/ei kantaa

Hakemusten käsittelyaika; Lupaan ja luvan hakemiseen liittyvä informaatio; Luvan hinta; Lupaan liittyvät ehdot

19. Vapaa sana - Miten kalastusopastoinnin edellytyksiä tulisi kehittää?

LIITE 2

Puhelinhaastattelulomake ELY-keskusten kalastusopastoinnista vastaaville

Haastateltavan nimi:

ELY-keskus:

- Paljonko alueellanne on kalastusoppaita v. 2013?
- ELY-keskuksen kautta lupaa anoneiden määrä _____myönnettyjen lupien määrä__-__ hylkäämisperusteet? _____
- Kuormittavatko kalastusopasluvut ELY-keskusta? Miten?
- Miten paljon opastointia on työllistänyt ELY:ä ennen kalastuslain muutosta? Mitkä olivat silloin osatoiminnan tärkeimmät tehtävät? (millaisia konkreettisesti)
- Mitkä ovat olleet muutokset viimeisen vuoden aikana (kalastuslain muutosten jälkeen)? Mitkä tehtävät opastointia koskevat tehtävät kuormittavat ELY-keskusta eniten ?
- Yhteistyön toimivuus opasluvista osakaskuntien kanssa?
- Yhteistyön toimivuus kalaveden omistajien ja kalastusalueen luvalla opastustoimintaa harjoittavien kanssa?
- Mikä työ on opaslupa-asioiden hoitamisen osalta eniten kärsinyt?
- Kalastusopastoinnin vaikutukset kalakantaan?
- Onko ELY-keskus asettanut alueellisia kalastusrajoituksia tai saaliskiintiöitä? Kalastusopastoinnin sosiaalinen kestävyys? (suhde paikalliseen väestöön /ammattikalastajiin)
- Ovatko opastoinnin lupaehdot (valvonta/seuranta) riittävät? (ELY-keskuksen ja paikallisten veden omistajien luvalla toimivat erikseen)
- ELY:n valvonnasta vastaavan kehittämissuhteita?
- Muita huomioita.

LIITE 3

Kalastusalueiden Webropol-tiedustelun kysymykset

1. Kalastusalueen nimi

2. Minkä ELY-keskuksen alueeseen kalastusalueenne kuuluu hallinnollisesti?

3. Onko kalastusalueellanne toiminut kalastusoppaita vuonna 2013?

Kyllä /Ei

4. Ovatko oppaat toimineet alueellanne ELY:n luvalla/ Kalastusalueen luvalla/Osakaskunnan luvalla

Valitse yksi tai useampia vaihtoehtoja

5. Pitääkö kalastusalue perusteltuna

ELY-keskuksen asettamia kalastusalueen velvoitteita (vuosittainen lausunto toiminnan vaikutuksista /opaslupan myöntämisperusteita/lupapäätöksessä oppaille asetettuja ehtoja

Arvioi asteikolla: Olemme tyytyväisiä/ Olemme jokseenkin tyytyväisiä/Olemme tyytymättömiä

6. Onko ELYn opasluvista kalastusalueille maksama korvaus riittävä?

Arvioi asteikolla:Olemme tyytyväisiä/Olemme jokseenkin tyytyväisiä /Olemme tyytymättömiä

7. Opastoinnin mahdollisten haittojen kohdentuminen; Opastointia haittaa vapaa-ajankalastusta/Opastointia haittaa ammattikalastusta/Opastointia haittaa mökkielämää/ Opastointia uhkaa kalakantoja/Oppaat eivät piittaa kalastusrajoituksista/Oppaat eivät kunnioita alueen asukkaiden yksityisyyttä/Opastointia haittaa vesi- ja saaristolinnustoa/Jokin muu haitta, mikä?

Arvioi asteikolla: Paljon/Jonkin verran/Ei lainkaan

8. Jos opastoinnista koituu kalakannoille uhkaa, niin mihin kalalajeihin se lähinnä kohdistuu?

Hauki/Kuha/Ahven/Taimen/Lohi/Jokin muu, mikä?

Arvioi uhan suuruus asteikolla: suuri uhka/vähäinen uhka/ei uhkaa lainkaan

9. Jos opastointia on aiheuttanut haittoja, niin miten niitä tulisi minimoida?

Rauhoitusalueita tulisi lisätä/Ammattikalastukselle tärkeät alueet tulisi rajata ulkopuolelle/Vapaa-ajankalastajille tärkeät alueet tulisi rajata ulkopuolelle/Kesäasutukselle tärkeät alueet tulisi rajata ulkopuolelle/Tulisi määrätä saaliskiintiöt eri lajeille/Jokamiehenoikeuksia tulisi rajoittaa/Jokin muu keino, mikä?

Arvioi asian merkitystä asteikolla:hyvin tärkeä/melko tärkeä/ei lainkaan tärkeä

10. Tuntevatko kalastusalueen hallituksen jäsenet kalastusalueella operoivat kalastusoppaat henkilökohtaisesti? Riittävän hyvin/Liian huonosti/Ei lainkaan

11. Miten kalastusalueenne suhtautuu kalastusoppaiksi aikoviin/ryhtyviin?

Myönteisesti/Varauksin/Kielteisesti

12. Miten suurina esteinä opastoinnin lisäämiselle pidätte seuraavia tekijöitä?

Kalakannat ennestäänkin heikot/Opastointia uhkaa kalakantoja/Ei löydy asiakkaita/Ei löydy oppaiksi halukkaita/Oppaita on jo riittävästi/Kilpailee liiaksi ammattikalastajien kanssa/Kilpailee liiaksi vapaa-ajankalastajien kanssa/ Haittaa liiaksi muita kalavesien käyttömuotoja

Arvioikaa asian merkitystä asteikolla: merkittävä este/vähäinen este/ei lainkaan este

13. Avoin kysymys - Millaisina näette opastoinnin yleiset edellytykset kalastusalueellanne?